

Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:26

Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:26

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetsstryckeriet, 2006

ISBN 952-485-212-8 (nid./htf)

ISBN 952-485-213-6 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemior och utredningar 2006:26

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
17.8.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmä		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Puheenjohtaja: johtaja Eeva-Riitta Pirhonen Sihteerit: opetusneuvos Anneli Tella ja opetusneuvos Kalevi Pohjala		Toimielimen asettamispvm 18.3.2006	Dnro 27/040/2005
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmän muistio (Promemoria av arbetsgruppen för bedömning av den muntliga språkkunskap som uppnås i gymnasieutbildningen)			
Julkaisun osat Muistio + liite			
Tiivistelmä Työryhmän tehtävä oli selvittää, kuinka suullisen kielitaidon arviointi on yhteismitallisesti ja luotettavasti järjestettävissä, mitä kieliä ja mitä kielten oppimääriä suullisen kielitaidon arviointi koskisi ja mitkä olisivat ehdotuksen aiheuttamat kustannukset. Työryhmä on kartoittanut suullisen kielitaidon arvioinnin nykytilaa ja arvioinnissa käytettyjä kokeita Suomessa ja myös eräissä muissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Selvittäessään vaihtoehtoja lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioimiseksi työryhmä on tarkastellut asiaa neljän vaihtoehdon pohjalta: <ul style="list-style-type: none">- opiskelijoille vapaaehtoisen suullisen kielitaidon arviointia Opetushallituksen tuottamien kokeiden pohjalta,- suullisen kielitaidon arviointia yleisten kielitutkintojen avulla,- suullisen kielitaidon arviointia osana ylioppilastutkinnon kielikokeita ja- suullisen kielitaidon koetta osana lukion opetussuunnitelmaa. Työryhmän mukaan yleisten kielitutkintojen käyttö lukiolaisten suullisen kielitaidon arvioimiseen ei ole realistinen vaihtoehto eikä myöskään suullisen kielitaidon arvioiminen osana ylioppilastutkintoa. Työryhmä esittää, että <ul style="list-style-type: none">- muutetaan nykyisen opetussuunnitelman perusteiden A- ja B1-oppimäärien toinen valtakunnallisista syventävistä kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan Opetushallituksen tuottamien kokeiden ja arviointikriteerien avulla. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana.- Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään opiskelijalle pakollisten kielten oppimäärien jokin pakollinen kurssi suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Myös valinnaisten kielten oppimäärien kursseista määritellään jokin suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan.- Työryhmä esittää lukiolain 17 §:n 2 momentin perusteella säädettäväksi uusi lukioasetuksen 6 §:n 4 momentti, jossa säädettäisiin suullisten kielikokeiden toimeenpanosta, arviointikriteereistä, ja niiden kielten oppimääristä, joissa kokeita järjestettäisiin sekä Opetushallituksen toimivallasta kokeiden laatimiseen. Opetushallitus päättäisi tarkemmin kokeiden sisällöistä, jakelusta ja arviointikriteereistä. Laadittavat kokeet olisivat maksuttomia koulutuksen järjestäjille. Jos kunnille aiheutuu lisäkustannuksia, ne otetaan huomioon peruspalveluohjelmassa. Muutokset edellyttävät opetussuunnitelman perusteiden ja oppimateriaalien uudistamista sekä opettajien täydennyskoulutusta.			
Avainsanat suullisen kielitaidon arviointi lukiossa, lukiokoulutus			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:26		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-212-8 (nid.) 952-485-213-6 (PDF)
Kokonaissivumäärä 55	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationssblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
17.8.2006

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
Ordförande: direktör Eeva-Riitta Pirhonen Sekreterar: undervisningsrådet Anneli Tella och undervisningsrådet Kalevi Pohjala		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättande av 18.3.2006	Dnro 27/040/2005
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för bedömning av den muntliga språkkunskap som uppnås i gymnasieutbildningen (Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmän muistio)			
Publikationens delar Promemoria + bilaga			
Sammandrag <p>Arbetsgruppen hade i uppgift att utreda hur bedömningen av muntlig språkkunskap skall kunna ordnas på ett mätbart och tillförlitligt sätt, vilka språk och vilka lärokurser i språk bedömningen skall gälla och vilka kostnader förslaget skulle medföra.</p> <p>Arbetsgruppen har kartlagt nuläget i fråga om bedömningen av muntlig språkkunskap och de prov som används vid bedömningen i Finland och även i vissa andra medlemsländer i Europeiska unionen. Då arbetsgruppen utrett olika alternativ för att bedöma den muntliga språkkunskap som uppnås i gymnasieutbildningen har den granskat saken ur fyra olika synvinklar:</p> <ul style="list-style-type: none">- bedömning av för de studerande frivillig muntlig språkkunskap på basis av prov som Utbildningsstyrelsen producerar,- bedömning av muntlig språkkunskap med hjälp av allmänna språkexamina,- bedömning av muntlig språkkunskap som en del av språkproven i studentexamen och- prov i muntlig språkkunskap som en del av gymnasiets läroplan. <p>Enligt arbetsgruppen är det inget realistiskt alternativ att använda de allmänna språkexamina för att bedöma gymnasieelevers muntliga språkkunskaper, inte heller att bedöma de muntliga språkkunskaperna inom ramen för studentexamen.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att</p> <ul style="list-style-type: none">- Den ena av de riksomfattande fördjupade kurserna i A- och B1-lärokurserna i de nuvarande läroplansgrunderna ändras till en kurs i muntlig språkkunskap, i samband med vilken den muntliga språkkunskapen bedöms med hjälp av prov och bedömningskriterier producerade av Utbildningsstyrelsen. Läraren för kursen bedömer den muntliga språkkunskapen under kursens gång.- När läroplansgrunderna revideras nästa gång skall någon obligatorisk kurs i lärokurser i språk som är obligatoriska för den studerande utgöras av en kurs i muntlig språkkunskap, i samband med vilken den muntliga språkkunskapen bedöms. Även någon av kurserna i lärokurserna i valfria språk skall utgöra en kurs i muntlig språkkunskap, i samband med vilken den muntliga språkkunskapen bedöms.- Arbetsgruppen föreslår att det med stöd av 17 § 2 mom. i gymnasielagen tas in ett nytt 4 mom. i 6 § i gymnasieförordningen där det föreskrivs om verkställande av prov i muntlig språkkunskap, om bedömningskriterierna och om lärokurserna i de språk i vilka prov ordnas samt om Utbildningsstyrelsens behörighet att sammanställa prov. Utbildningsstyrelsen skall besluta närmare om innehållet i proven, deras distribuering och om bedömningskriterierna. Proven skall vara avgiftsfria för utbildningsanordnarna. Om kommunerna åsamkas extra kostnader skall de beaktas i basserviceprogrammet. <p>Ändringarna förutsätter revideringar i läroplansgrunderna och läromedlen samt fortbildning för lärarna.</p>			
Nyckelord bedömning av muntlig språkkunskap i gymnasiet, gymnasieutbildning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:26		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-212-8 (htf.) 952-485-213-6 (PDF)
Sidoantal 55	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetsstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 18.3.2005 työryhmän selvittämään mahdollisuuksia järjestää lukio-koulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arviointi. Työryhmän tuli ottaa kantaa seuraaviin kysymyksiin:

- kuinka suullisen kielitaidon valtakunnallinen arviointi on yhteismitallisesti ja luotettavasti järjestettävissä
- mitä kieliä ja mitä kielten oppimääriä suullisen kielitaidon arviointi voisi koskea
- mitkä olisivat ehdotuksen aiheuttamat kustannukset.

Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui johtaja Eeva-Riitta Pirhosen, varapuheenjohtajaksi opetusneuvos Heikki Blomin ja muiksi jäseniksi ylitarkastaja Iiris Patosalmen opetusministeriöstä, opetusneuvos Jorma Kauppinen, opetusneuvos Kalevi Pohjalan ja opetusneuvos Anneli Tellan Opetushallituksesta, pääsihteeri Anneli Romanin ylioppilastutkintolautakunnasta, erityisasiantuntija Lieselotte Eskelisen Suomen Kuntaliitosta, puheenjohtaja Jorma Lempisen Suomen Rehtorit ry:stä, erityisasiantuntija Olavi Arran Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry:stä ja puheenjohtaja Raija Airion Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry:stä. Työryhmän sihteereinä toimivat opetusneuvos Tella ja opetusneuvos Pohjala. Ylitarkastaja Iiris Patosalmen siirryttyä muihin tehtäviin opetusministeriö määräsi hänen tilalleen työryhmän jäseneksi opetusneuvos Armi Mikkolan.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina didaktiikan lehtori Raili Hildéniä Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitokselta, emeritusprofessori Sauli Takalaa, YKI-koordinaattori Mirja Tarnasta Jyväskylän yliopistosta, lehtori Riku Mäkelää Helsingin normaalilyseosta, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kielipalveluiden johtajaa Anneli Airolaa Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n edustajana, apulaispääsihteeri Hanna Manneria Suomen yliopistojen rehtorien neuvostosta, rehtori Anja-Liisa Alankoa Helsingin Suomalaisesta Yhteiskoulusta, rehtori Johannes Binderiä ja apulaisrehtori Tarja Aurelia Helsingin Saksalaisesta Koulusta ja puheenjohtaja Tiina Niemeä Suomen Lukiolaisten Liitto ry:stä. Lukiolaisten Liiton kannanottoon yhtyi myös Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf.

Saatuaan muistionsa valmiiksi työryhmä jättää sen kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 30. kesäkuuta 2006

Eeva-Riitta Pirhonen

Raija Airio

Olavi Arra

Heikki Blom

Lieselotte Eskelinen

Jorma Kauppinen

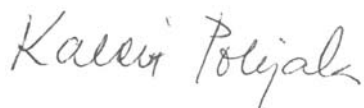
Jorma Lempinen

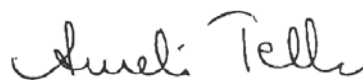
Armi Mikkola

Anneli Roman

Kalevi Pohjala

Anneli Tella

Sisältö

1	Johdanto	8
2	Suomalaisessa lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioinnin nykytila	11
2.1	Kouluaikainen arviointi	11
2.2	Ylioppilastutkinnon kielikokeet	11
2.3	Opetushallituksen tuottamat suullisen kielitaidon kokeet	14
3	Suomessa käytössä olevia muita suullisen kielitaidon kokeita	17
3.1	Yleisten kielitutkintojen (YKI) suullisen kielitaidon kokeet	17
3.2	Kansainvälisen ylioppilastutkinnon (International Baccalaureate) suullisen kielitaidon kokeet	19
3.3	Suullinen koe osana Saksan ulkomaankoulujen Reifeprüfung-päättötutkintoa	20
4	Lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arviointi eräissä muissa Euroopan unionin maissa	21
4.1	Suullisen kielitaidon arviointi osana koulun suorittamaa normaalia arviointia	21
4.2	Suullisen kielitaidon arviointi lukiokoulutuksen päättötutkinnossa	21
5	Suullisen kielitaidon arvioinnin käytännön haasteita	24
5.1	Kielitaidon määrittelyä	24
5.2	Testin laadinta	25
5.3	Testaus käytännössä	26
5.4	Suullisen kielitaidon arviointi ja opettajien koulutustarve	27
5.5	Suullisen kielitaidon arviointiin liittyvän opettajien täydennyskoulutuksen kustannukset	28
6	Vaihtoehtoja lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioimiseksi	30
6.1	Opiskelijoille vapaaehtoinen suullisen kielitaidon arviointi Opetushallituksen tuottamien kokeiden avulla	30
6.2	Yleisten kielitutkintojen (YKI) kokeet lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon kokeina	32
6.3	Suullisen kielitaidon koe osana nykymuotoisen ylioppilastutkinnon kielikokeita	35
6.4	Suullisen kielitaidon koe osana lukion opetussuunnitelmaa	38
7	Työryhmän esitys	42
	Lähteet	44
	Liite. Esimerkkejä eräiden muiden maiden lukiokoulutuksen päättötutkinnoista	46

1 Johdanto

Kansainvälisten yhteyksien voimakkaasta laajentumisesta seuraa, että vieraan kielen käytössä on voimistunut tarve hallita kieltä välittömän vuorovaikutuksen välineenä. Työelämä asettaa globalisaation ja kansainvälistymisen myötä lähes kaikille kansalaisille aivan erilaiset kielitaitovaatimukset kuin menneinä vuosikymmeninä, myös suullisen kielitaidon osalta. Vierasta kieltä pitää ymmärtää ja osata puhua ja kielenkäytön sosiaalinen ja kulttuurinen kontekstisidonnaisuus pitää myös osata ottaa huomioon. Useissa tutkimuksissa ja työelämän kielitaitokartoituksissa on kuitenkin todettu, että puutteena suomalaisten kielitaidossa on erityisesti kielellisen vuorovaikutuksen riittämätön hallinta (mm. Yli-Renko 1991, 1992; Huhta 1997). Prolang-hanke, joka on tuorein ja laajin työelämän kielitaitoa koskeva kartoitustutkimus, toteutettiin vuonna 1999 eri puolilla Suomea 70 teollisuusyrityksessä. Tulokset olivat samansuuntaisia kuin muissakin työelämän kielitaitokartoituksissa: nimenomaan suullinen taito koettiin kielitaidon heikoksi kohdaksi (Huhta 1999).

Suullisen kielitaidon arvioinnin tarpeellisuutta on myös perusteltu kansainvälisellä vertailtavuudella. Lukiokoulutuksen päättötutkintojen toteutusmuodot vaihtelevat maasta toiseen, mutta useimmissa Euroopan unionin maissa suullista kielitaitoa arvioidaan tavalla tai toisella lukiokoulutuksen aikana tai sen päättövaiheessa.

Suullisen kielitaidon arvioinnin toteuttamismahdollisuuksia on selvitetty myös aiemmin. Kouluhallitus asetti 2.11.1988 työryhmän, jonka tavoitteena oli selvittää ylioppilastutkinnon yhteydessä pidettävän vieraiden kielten suullisen tuottamisen kokeen järjestämisen muotoja ja tehdä ehdotus tällaisen kokeen järjestämisestä sekä siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää, miten vieraiden kielten suullisen tuottamisen koe eli puhekoe on järjestetty lukion päättövaiheessa muissa Euroopan maissa, etenkin Pohjoismaissa, ja tehdä selvityksen pohjalta konkreettinen ehdotus Suomessa pidettävästä, ylioppilastutkintoon liitettävästä, suullisen tuottamisen kokeesta. Lisäksi työryhmän tuli laatia ehdotus kokeen toteuttamisaikataulusta ja -muodoista sekä sen käyttöönottoon liittyvistä kustannuksista, täydennyskoulutuksesta ja muista mahdollisista seuraamuksista. Työryhmä päätyi esittämään kokeilutoimintaa (loppuraportti 1989). Työryhmän mukaan vasta kokeilusta saatavien kokemusten perusteella voitiin perustellusti ottaa kantaa suullisen kokeen toteuttamisen aikatauluun, toteuttamismuotoon ja kustannusvaikutuksiin.

Opetusministeriö toteutti suullisen kielitaidon opetus- ja arviointikokeilun vuosina 1990–1993 neljässä kunnallisessa lukiossa (Halikon lukio, Madetojan musiikkilukio,

Mattlidens gymnasium ja Messukylän lukio) ja normaalikoulujen lukioissa (julkaisematon väliraportti 1993, Huttunen, Paakkunainen & Pohjala 1995). Kokeilun seurauksena suullisen kielitaidon koetta ei kuitenkaan sijoitettu ylioppilastutkintoon. Ylioppilastutkinnon kehittämistyöryhmä esitti mietinnössään vuonna 1993 (Komiteamietintö 1993:25), että keskeinen tehtävä kielikokeiden kehittämisessä on suullisen kielitaidon arviointi, mutta että ainakin aluksi kehitettävät uudet suullisen kielitaidon kokeet olisivat lukiossa arvioitavia ja opiskelijoille vapaaehtoisia. Työryhmä piti toimivimpana mallia, jossa suullinen koe on osa valtakunnallisesti koordinoitua arviointia, jolloin arviointi perustuu opettajien toteuttamaan jatkuvaan suullisen kielitaidon seurantaan ja valtakunnallisen tutkintoelimen kouluille toimittamiin koetehtäviin. Kehittämistyöryhmän mukaan tässä mallissa yhdistyy opettajien opiskelijantuntemus sekä arvioinnin yhteismitallisuutta edistävä valtakunnallinen koemateriaali. Työryhmä katsoi, että ylioppilastutkintolautakunnalla ja Opetushallituksella on vastuu tämän materiaalin toimittamisesta ja arvioinnin kehittämisestä, vaikka varsinainen suullisen kielitaidon arviointi toteutuu osana koulun arviointityötä. Työryhmä totesi edelleen, että suullisen kielitaidon arvioinnin jatkuvan kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että esimerkiksi satunnaisesti valitut 5 % kouluista toimittavat vuosittain 5–10 opiskelijan nauhoitetut tuotokset ja niistä annetut arvostelut valtakunnallisesti arvioitaviksi. Koulujen arvostelua katsottiin voitavan yhdenmukaistaa myös opettajia kouluttamalla, antamalla yksityiskohtaiset ohjeet ja julkaisemalla valtakunnalliseen arviointiin valittujen koesuoritusten analyysin tulokset.

Suullisen kielitaidon opetus- ja arviointikokeilusta ja ylioppilastutkinnon kehittämistyöryhmän kannanotoista seurasi, että Opetushallitus ryhtyi tuottamaan opiskelijoille vapaaehtoisia suullisen kielitaidon kokeita eri kieliin ja kouluttamaan opettajia. Toiminta jatkuu edelleen.

Suullisen kielitaidon harjoittamisen ja arvioinnin parissa on tehty runsaasti tutkimus- ja kehittämistyötä (mm. Takala 1993). Lukiossa tapahtuvasta suullisen kielitaidon harjoittamisesta ja testaamisesta on Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana valmistunut ainakin kolme väitöstutkimusta. Maija Salevan väitöstutkimus *Now They're Talking. Testing Oral Proficiency in a Language Laboratory* on vuodelta 1997. Saleva tutki kielistudiokokeen mahdollisuuksia lukion vieraan kielen suullisen taidon päättökokeena. Hän laati kuusiosaisen, 40 minuuttia kestävä englannin suullista taitoa mittaavan kielistudiokokeen. Koehenkilöinä oli kahdesta lukiosta 60 lukion päättövaiheessa olevaa opiskelijaa.

Pääasiallisena tutkimustehtävänä oli selvittää, oliko kehitetty testi luotettava, pätevä ja toimiva. Opiskelijoiden asenteita englannin puhumiseen ja testaamiseen tutkittiin myös. Tutkijan mukaan kielistudiotesti osoittautui luotettavaksi ja päteväksi. Opiskelijoiden asenteet vieraan kielen puhumiseen ja puhetaidon testaamiseen olivat myönteisiä. Tutkijan johdopäätös oli, että kielistudiotesti oli toimiva tapa suuren joukon samanaikaiseen suullisen kielitaidon testaamiseen.

Raili Hildénin väitöstutkimus *Att tala bra, bättre och bäst – Suomenkielisten abiturienttien ruotsin kielen suullinen taito testisuoritusten valossa* on vuodelta 2000. Tutkimuksen tarkoituksena oli ruotsin kielen suullisen taidon käsitevalidointi ja ruotsin kielen opetussuunnitelman toteutumisen arviointi. Kielididaktisena tavoitteena oli ruotsin kielen suullisen taidon opetuksen ja testauksen kehittäminen. Tutkija tekee myös suullisen kielitaidon testaamista koskevia ehdotuksia.

Riku Mäkelän väitöstutkimus *Oral Exercises in English in the Finnish Senior Secondary School* on vuodelta 2005. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nykyiseen englannin kielen suulliseen harjoitteluun liittyviä kysymyksiä suomalaisessa lukiossa. Tutkija analysoi yhden englannin kielen oppikirjasarjan kaikki puheharjoitukset, kysyi 233 opettajan ja 375 opis-

kelijan näkemyksiä suullisen harjoittelun luonteesta ja roolista lukion englanninopetuksessa ja observoi muutamia oppitunteja.

Mäkelän havaintojen mukaan 40 % analysoidun kirjasarjan harjoituksista oli suullisia harjoituksia, mutta sellaisten harjoitusten määrä, joiden voisi sanoa edustavan vallitsevaa sosio-konstruktivistista oppimiskäsitystä, oli melko pieni. Haastatelluille opiskelijoille tärkein tavoite englannin opiskelussa oli puhetaito, mutta he kuitenkin pitivät parhaana opettaja-johtoista työskentelyä. Opettajat oman ilmoituksensa mukaan harjoittavat puhetaitoa ja suosivat parityötä. Oppituntien observointi taas paljasti, että behaviorismi on vielä selkeästi näkyvissä, vaikkakin humanistisen ja sosio-konstruktivistisen oppimisen näkemyksen piirteitä oli myös havaittavissa.

2 Suomalaisessa lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioinnin nykytila

2.1 Kouluaikainen arviointi

Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2003 määritellään toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten eri laajuisten oppimäärien tavoitteet kuvausasteikolla, joka on suomalainen sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment 2001*). Tavoitteet määritellään kuullun ymmärtämisen, puhumisen, luetun ymmärtämisen ja kirjoittamisen osa-alueille. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti. Suullisen kielitaidon harjoittaminen sisältyy kaikkiin kursseihin, joten myös suullista kielitaitoa on arvioitava kaikilla kursseilla. Opetussuunnitelman perusteissa ei anneta yksityiskohtaisia määräyksiä tai ohjeita arviointimenettelyistä. Oppiaineesta annettavaan arvosanaan sisältyvät kaikki osa-alueet.

Opetussuunnitelman perusteiden mukainen opetussuunnitelma on otettu käyttöön 1.8.2005, joten opetussuunnitelman perusteissa ilmaistujen velvoitteiden toteutumista ei vielä ole mahdollista arvioida.

2.2 Ylioppilastutkinnon kielikokeet

Ylioppilastutkinnon kielikokeiden tarkoituksena on antaa tietoa siitä, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden kieliaineiden hallinnassa.

Tällä hetkellä ylioppilastutkintolautakunta laatii kokeet molempiin kotimaisiin kieliin ja 11 vieraaseen kieleen (joista yksi on latina). Osassa kieliä on kahdentasoisia kokeita. Ylioppilastutkinnon kielikokeet koostuvat kuullunymmärtämisen osasta ja kirjallisesta osasta. Tutkinnon suorittaja saa kokeista kokonaisarvosanan.

Kokeet laaditaan kussakin kielessä kunkin oppimäärän pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien pohjalta. Kurssien lukumääristä määrätään valtioneuvoston antamassa

tuntijakopäätöksessä ja tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä Opetushallituksen vahvistamissa opetussuunnitelman perusteissa.

Toisen kotimaisen kielen kokeessa on valittavana pitkään tai keskipitkään oppimäärään perustuva koe. Pitkään oppimäärään perustuvalla kokeella tarkoitetaan A-oppimäärään perustuvaa koetta. Keskipitkään oppimäärään perustuvalla kokeella tarkoitetaan pakolliseen B-oppimäärään (opetussuunnitelman perusteissa B1) perustuvaa koetta. Toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta kokelaan on mahdollista suorittaa äidinkielen koe kyseisessä kielessä.

Vieraan kielen koe järjestetään vaativuudeltaan pitkän ja lyhyen oppimäärän mukaisena englannin, saksan, ranskan, venäjän ja espanjan kielissä. Pitkään oppimäärään perustuvalla kokeella tarkoitetaan A-oppimäärään perustuvaa koetta. Lyhyellä oppimäärällä tarkoitetaan lukiossa alkavaa oppimäärää (B3).

Vieraan kielen lyhyeen oppimäärään perustuva koe järjestetään seuraavissa kielissä: englanti, saksa, ranska, venäjä, inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, latina, espanja, italia ja portugali. Latinan kielessä järjestetään laajan ja lyhyen oppimäärän mukainen koe. Koska latinan kielen laajempi koe perustuu perusopetuksen 7. vuosiluokalla alkavaan oppimäärään, se ei ole A-kielen oppimäärän mukaisesti laadittu vaativampi koe.

Toisen kotimaisen kielen sekä englannin, saksan, ranskan, venäjän, espanjan ja italian kokeet sisältävät puheen ja tekstin ymmärtämistä sekä kielen kirjallisen käyttämisen taitoa osoittavat osat. Kuullunymmärtämisosaa ei toistaiseksi sisälly harvoin opetettujen nykykielten kokeisiin (inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, portugali) eikä latinan kielen kokeisiin. Kokeisiin ei sisälly suullista kielitaitoa testaavaa osaa.

Kokelas saa lukio-opinnoistaan riippumatta valita, kumman tason mukaiseen kokeeseen hän edellä mainituissa kielikokeissa osallistuu. Hyväksytyn arvosanan edellytyksenä on, että kokelas osallistuu sekä kuullunymmärtämiskokeeseen että kirjallista taitoa osoittavaan kokeeseen.

Kielikokeiden laadinta ja toimeenpano

Eri oppiaineiden kokeiden valmistelu tapahtuu oppiainejaoksissa niiden vastuulla. Lopullisesti kokeet käsittelee ja hyväksyy kielivaliokunta, joka koostuu lautakunnan kieliaineita edustavista varsinaisista jäsenistä. Kokeiden laadintaan osallistuvat ylioppilastutkintolautakuntaan nimetyt oppiaineen varsinaiset jäsenet yhdessä joidenkin apujäsenten kanssa. Tällä hetkellä esimerkiksi englannin ja ruotsin kokeita valmistelee kumpaakin keskimäärin 6 henkilöä; koko koepaketin valmisteluun kuluu noin kaksi kuukautta. Jäsenet ja apujäsenet edustavat sekä koulumaailman että oppiaineiden arvioinnin tuntemusta.

Koetehtävien soveltuminen ja oikea vaatimustaso pyritään varmentamaan sillä, että ehdotuksista saadaan jo laadintavaiheessa palautetta ao. kielen opettajayhdistyksen nimeämältä esteettömältä edustajalta, joka on yleensä äskettäin koulutyöstä eläkkeelle jäänyt opettaja. Lautakunta pyrkii myös omalla seurannallaan ja osioanalyysin varmentamaan kokeiden laadun ja tason. Uusien kokeiden laadinnassa otetaan huomioon edellisistä koekerroista saatu palaute, millä pyritään varmentamaan myös eri vuosien kokeiden vertailtavuus.

Jaokset huolehtivat myös kielikokeiden äänityksistä sekä tehtävivihkojen oikoluvusta. Kaikki lautakunnan varsinaiset jäsenet ja apujäsenet hoitavat tehtävänsä sivutoimisesti.

Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet järjestetään lukiokoulutusta antavissa oppilaitoksissa kaksi kertaa vuodessa samanaikaisesti koko maassa (Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005, 3 §, 1 mom.) Kunakin vuonna tarvitaan siten noin 45 erilaista kielikoetta.

Kuullunymmärtämiskokeet järjestetään kullakin tutkintokerralla kolmena peräkkäisenä

päivänä. Toisella kotimaisella kielellä, pitkällä ja lyhyellä vieraalla kielellä on kullakin oma koepäivänsä. Yhden kielen kuullunymmärtämiskoe on yhteensä noin yhden tunnin pituinen. Koulussa saattaa olla niin paljon saman kielen kokeen suorittajia, että kaikki eivät mahdu yhdellä kertaa studioon tai muuhun luokkahuoneeseen. Tällöin kokelaat suorittavat kokeen joko samanaikaisesti useissa eri tiloissa tai, jos käytössä on vain yksi tila, eri vuoroissa. Koulun tulee varmistaa, etteivät vuoroaan odottavat saa etukäteen tietoa kokeesta, joten vuoroa odotetaan valvotussa tilassa/valvotuissa tiloissa, jossa/joissa myös tarvitaan valvoja/valvoja.

Tutkinnon kirjalliset kokeet on suoritettava kuuden tunnin kuluessa. Jos kokelas suorittaa samana koepäivänä kaksi lyhyeen oppimäärään perustuvaa kielikoetta, hänellä on näiden kokeiden suorittamiseen aikaa yhteensä kahdeksan tuntia. Samalla koekerralla ei ole mahdollista suorittaa kahta pitkään oppimäärään perustuvaa vieraan kielen koetta.

Kevään tutkinnon kuullunymmärtämiskokeet järjestetään helmikuun puolivälissä ja kirjalliset kokeet maaliskuun jälki- ja huhtikuun alkupuoliskolla. Syksyn tutkinto järjestetään pääasiassa syyskuun jälkipuoliskolla. Tutkintotulosten tulee olla keväällä valmiina 25.5. ja syksyllä 23.11.

Kokelaiden suoritukset arvostele valmistavasti lukion asianomaisen aineen opettaja. Tämän jälkeen lopullisen arvostelun tekee ylioppilastutkintolautakunta sensorikokouksen vahvistamien arviointiperusteiden mukaan. Kaiken kaikkiaan kielikokeiden sensoreita on yli 100. Mikäli sensorin arvio poikkeaa tuntuvasti opettajan arviosta tai sensori haluaa jostain muusta syystä varmistua arvostelustaan, hän toimittaa koesuorituksen toisen, joskus jopa kolmannen sensorin arvosteltavaksi. Usean sensorin käyttö lisää ongelmatilanteissa kokelaan oikeusturvaa ja yhtenäistää sensorien työskentelyä. Lautakunta seuraa tarkoin sensoreiden työskentelyä ja laatii jokaisen koekerran jälkeen ns. sensoritutkimuksen sensoreiden arvioinnista yhtenäisen arvioinnin takaamiseksi.

Kokelaat maksavat tutkintoon osallistumisesta perusmaksun, joka vuonna 2006 on 22 euroa sekä koekohtaisen maksun, joka on 24 euroa koetta kohden. Näillä kokelailta kerätyillä maksuilla katetaan kaikki tutkintolautakunnan kulut, mukaan lukien kokeiden laadintakulut ja sensoreiden arviointipalkkiot.

Vuonna 2006 on moniosaisen kielikokeen laadintapalkkio 5 787,42 euroa (opetusministeriön päätös 7/501/2005/21.12.2005). Sensorin saama arviointipalkkio vaihtelee kokeen eri osien mukaan, yleensä kuuden ja kahdeksan euron välillä / kokelas.

Syksyllä 2005 ja keväällä 2006 järjestettävän tutkinnon kielikokeisiin ilmoittautui kokelaita seuraavasti:

Koe	Syksy 2005	Kevät 2006
Ruotsi, pitkä oppimäärä	1 353	1 970
Ruotsi, keskipitkä oppimäärä	12 838	14 992
Suomi, pitkä oppimäärä	1 331	1 164
Suomi, keskipitkä oppimäärä	260	315
Englanti, pitkä oppimäärä	16 018	26 556
Ranska, pitkä oppimäärä	100	433
Espanja, pitkä oppimäärä	4	29
Saksa, pitkä oppimäärä	633	1 216
Venäjä, pitkä oppimäärä	143	206
Pohjoissaame, lyhyt oppimäärä	8	6
Englanti, lyhyt oppimäärä	370	640
Ranska, lyhyt oppimäärä	404	2 319
Portugali, lyhyt oppimäärä	11	21
Inarinsaame, lyhyt oppimäärä		1
Lyhyt latina 1	36	97
Lyhyt latina 7	13	12
Espanja, lyhyt oppimäärä	212	835
Koltansaame, lyhyt oppimäärä		1
Saksa, lyhyt oppimäärä	1 283	4 011
Italia, lyhyt oppimäärä	81	213
Venäjä, lyhyt oppimäärä	88	430
<i>Yhteensä</i>	35 186	55 467

2.3 Opetushallituksen tuottamat suullisen kielitaidon kokeet

Vuosina 1990–1993 opetusministeriö toimeenpani suullisen kielitaidon opetus- ja arviointikokeilun neljässä kunnallisessa lukiossa (Halikon lukio, Madetojan musiikkilukio, Mattlindens gymnasium ja Messukylän lukio) ja normaalikoulujen lukioissa. Kokeilun seurauksena suullisen kielitaidon koetta ei kuitenkaan sijoitettu ylioppilastutkintoon, vaan Ylioppilastutkinnon kehittämistyöryhmä esitti mietinnössään vuonna 1993, että Opetushallitus laatisi lukion loppuvaiheeseen suullisen kielitaidon kokeita eri kieliin sekä järjestäisi opettajien täydennyskoulutusta.

Opetushallitus on kokeilun päättymisen jälkeen tuottanut lukuvuosittain suullisen kielitaidon arviointimateriaalia seuraaviin kieliin ja oppimääriin: englanti (pitkä oppimäärä), espanja (lyhyt oppimäärä), italia (lyhyt oppimäärä), ranska (pitkä ja lyhyt oppimäärä), ruotsi (pitkä ja keskipitkä oppimäärä), saksa (pitkä ja lyhyt oppimäärä) ja venäjä (pitkä ja lyhyt oppimäärä). Materiaalit on myös käännetty ruotsiksi, minkä lisäksi ruotsinkielisille lukioille on laadittu suomen kielen koe.

Kokeita on siten tuotettu yli 10 vuoden ajan. Tehtävävihkojen tuotantokustannukset ovat noin 25 000 euroa/vuosi (tekijänpalkkiot ja painatuskulut). Kokeita laativat ao. kielten opettajista kootut 3–5 hengen työryhmät Opetushallituksen asiantuntijoiden kanssa. Laatijoilla on erilaajuisesti kokemusta ja koulutusta suullisen kielitaidon opettamisesta ja testaamisesta. Osa laatijoista on saattanut osallistua aikoinaan em. suullisen kielitaidon opetuskokeiluun. Kokeita ei esiteta systemaattisesti.

Koetilanteessa opiskelija saa koetehtäviin tutustumista varten aikaa 20 minuuttia. Koe kestää 15–20 minuuttia ja se suoritetaan yleensä pareittain. Opettaja voi itse suunnitella, ketkä opiskelijat suorittavat kokeen yhdessä, tai opiskelijat valitsevat itse parinsa. Toivottavaa on, että koetta yhdessä suorittavat ovat suurin piirtein samantasoisia. Tehtävät saattavat eri kielten kokeissa vaihdella, mutta kokeessa on yleensä seuraavat osat: lämmittelyvaihe, lukutehtävä, tarinan tuottaminen kohdekielellä, tilannetehtävä ja kokeen lopetus. Alkulämmittelyllä tarkoitetaan kokeen alussa opettajan johdolla käytävää kevyttä jutustelua, jossa keskustellaan jostakin helposta asiasta ja jonka tarkoituksena on luoda rento ilmapiiri kokeeseen. Lukutehtävässä kummallakin opiskelijalla on oma tekstinsä. Opiskelijan luettua tekstinsä ääneen hän keskustelee siitä ja sen herättämistä ajatuksista parinsa kanssa. Tarinan tuottamisessa opiskelija kertoo lukemansa suomen/ruotsinkielisen tarinan omin sanoin kohdekielellä, jonka jälkeen hän keskustelee siitä parinsa kanssa. Tilannetehtävässä opiskelijat esittävät tilanteen käyttäen niitä vihjeitä, jotka heille on annettu tehtäväpaperissa. Kokeen johtaja päättää kokeen kiittämällä kokeilaita ja esittämällä jonkin mukavan kommentin kokeesta. Koko koetilanne tapahtuu kohdekielellä.

Kokeiden laadinnan yhteydessä on kehitetty arviointikriteerejä. Tällä hetkellä suoritukset arvioidaan viisiportaisella asteikolla, mikä poikkeaa Lukion opetussuunnitelman perusteisiin sisällytetystä kielitaidon kuvausasteikosta. Myös opetussuunnitelman perusteissa käytetty kuvausasteikko on tehtävävihkojen liitteenä. Suullisen kokeen päätteeksi opiskelijat saavat koulun antaman todistuksen.

Kokeisiin osallistuminen on vapaaehtoista, eikä osallistumisesta saa koitua opiskelijalle kustannuksia.

Lukuvuosien 2000–2001, 2004–2005 ja 2005–2006 koevihkoja on myyty seuraavasti:

Koe	2000– 2001	2004– 2005	2005– 2006
Ruotsi, keskipitkä ja pitkä	277	394	376
Englanti, pitkä	256	390	451
Saksa, pitkä	48	93	92
Saksa, lyhyt	99	133	135
Ranska, pitkä	30	32	56
Ranska, lyhyt	81	82	115
Venäjä, pitkä	9	9	8
Venäjä, lyhyt	25	23	12
Espanja, lyhyt	20	15	14
Italia, lyhyt	12	6	4
Finska	18	5	5

Ruotsin, englannin, saksan ja ranskan koevihkojen tilausmäärät ovat kasvaneet vuosikymmenen alkuun verrattuna; muissa määrät ovat vähentyneet. Tämä saattaa kertoa myös siitä, että kyseisten kielten opiskelijamäärät ovat vähentyneet.

Kokeen suorittajien määrästä Opetushallitus ei ole koonnut systemaattisesti tietoa. Tehtävävihkoihin sisältyy palautelomake, jossa kysytään kokeen vastaanottajan mielipiteitä kokeesta ja sen toimivuudesta, mutta lomakkeita palautetaan hyvin vähän Opetushallitukseen.

Opetushallituksen järjestämässä maksullisessa, yleensä yhden päivän kestävässä täydennyskoulutuksessa suullisen kielitaidon harjoittamista ja taidon arviointia on käsitelty vuosittain

vuoden 1994 jälkeen. Näinä vuosina on Opetushallituksen järjestämään täydennyskoulutukseen osallistunut noin 2 500 opettajaa. Todellinen lukumäärä on mahdollisesti vähäisempi, koska on todennäköistä, että osa on osallistunut useammin kuin kerran. Opetushallitus on myös tuottanut opettajille opetuksen tukimateriaalia, mm. vuonna 1996 on tuotettu videon ja kirjasen sisältävä *Rohkeasti puhumaan – suullinen viestintä kielten oppitunneilla* -paketti. Suullisen kielitaidon arvioinnin tueksi Opetushallitus on lisäksi tuottanut eri kielten eritasoisia suullisia suorituksia esitteleviä videoita.

3 Suomessa käytössä olevia muita suullisen kielitaidon kokeita

3.1 Yleisten kielitutkintojen (YKI) suullisen kielitaidon kokeet

Yleiset kielitutkinnot on lakiin (964/2004) ja asetukseen (1163/2004) perustuva vuodesta 1994 lähtien toiminut kielitutkintojärjestelmä. Tutkintojen kehittämistyöstä vastaavat Opetushallitus ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Yleiset kielitutkinnot on aikuisille suunnattu, ja sen voi suorittaa kuka tahansa riippumatta siitä, missä ja miten hän on kielitaidon hankkinut.

Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa yhdeksässä kielessä (englanti, espanja, italia, ranska, ruotsi, saame, saksa, suomi ja venäjä) ja kolmella tutkintotasolla (perus-, keski- ja ylin taso). Käsitys kielitaidosta on toiminnallinen, mikä määrittellään kielenkäyttöä kuvaavilla aihealueilla, esim. työtilanteet, koti ja asuminen, sosiaalinen vuorovaikutus ja kielenkäyttötarkoituksilla eli funktioilla, esim. oman suhtautumisen ilmaiseminen, asiatietojen kysyminen ja antaminen sekä viestinnän säätely.

Käsitys kielitaidon etenemisestä perustuu Euroopan neuvoston suositusten mukaiseen 6-portaiseen taitotasoasteikkoon, jossa perustason tutkintoa vastaavat taitotasot 1–2, keskitason tutkintoa tasot 3–4 ja ylintä tasoa tasot 5–6. Perustason kielitaito tarkoittaa selviytymistä kaikkein tavallisimmista jokapäiväisistä kielenkäyttötilanteista, kuten lääkäriaajan varaamisesta, lyhyiden viestien kirjoittamisesta ja yksinkertaisten ohje- ja mainostekstien lukemisesta. Ylimmän tason kielenkäyttäjä puolestaan selviytyy vaativistakin tilanteista, kuten julkista esiintymistä vaativista työtilanteista, joissa hänen kielenkäyttönsä on vakuuttavaa ja tilanteeseen sopivaa.

Jokainen testi sisältää viisi osataittoa: puheen ymmärtäminen, tekstin ymmärtäminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä rakenteiden ja sanaston hallinta. Todistuksessa on arvio yleiskielitaidosta, taitotasoarvio kustakin osataidosta sekä taitotasojen kuvaukset.

3.1.1 Puhumisen taito ja sen testaaminen

Yleisten kielitutkintojen puhumisen osakokeessa arvioidaan kykyä viestiä jokapäiväisissä työ- ja arkielämään liittyvissä keskustelu- ja asioimistilanteissa. Lähtökohtana on se, että puhumistilanteet aiheineen ja sisältöineen ovat mahdollisimman aitoja ja edustavat mahdollisimman monipuolisesti jokapäiväisen elämän puhetilanteita.

Puhumisen osakoe on perus- ja keskitasolla kielistudiokoe, suomen ja ruotsin yksikielissä perustason testeissä haastattelu ja ylimmällä tasolla kaikissa kielissä sekä kielistudiokoe että haastattelu. Haastattelussa ovat läsnä koulutettu haastattelija ja testin suorittaja. Kielistudiokokeessa testi suoritetaan kokonaan kielistudiossa eli nauhalta tulevien ohjeiden mukaan. Molemmat puhumiskoetyypit nauhoitetaan arviointia varten. Puhumisen osakokeet vaihtelevat tutkintotasoin, ja niiden sisällöissä on jonkin verran eroja koetyypeittäin.

Suomen ja ruotsin yksikielisessä testiversiossa suoritetaan perustason puhuminen haastatteluna, koska kielistudio-ohjeiden ymmärtäminen kohdekielellä on liian vaativaa. Haastattelu kestää noin 15 minuuttia ja siinä käydään haastattelijan kanssa läpi kolme eri tehtävää. Ylimmällä tasolla on kaikkien kielten testeissä sekä haastattelu että kielistudio-osa. Haastattelu on kaikissa kielissä kestoltaan noin 15 minuuttia. Se sisältää lyhyen lämmittelyosuuden (n. 2 minuuttia) ja mielipiteen/näkemyksen perustelemisen kahdesta annetusta aiheesta (n. 2 x 6 minuuttia). Mielipiteiden aiheet liittyvät yleisten kielitutkintojen aihepiireihin, ja niiltä edellytetään jossakin määrin ajankohtaisuutta ja käsitteellistä haastavuutta, jotta ylimmän tason kaltainen puhumisen taito tulisi osoitetuksi.

3.1.2 Arvioijien koulutus

Yleisten kielitutkintojen testejä voi arvioida vain sellainen arvioija, joka on merkitty Opetushallituksen ylläpitämään arvioijarekisteriin. Arvioijarekisteriin voidaan Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) mukaan merkitä henkilö, joka täyttää asetuksessa (1163/2004) esitetyt tutkintovaatimukset ja joka on suorittanut Opetushallituksen hyväksymän arvioijakoulutuksen. Arvioijakoulutuksesta vastaa Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Arvioijakoulutus on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä osassa perehdytään arvioinnin perusteisiin, yleisiin kielitutkintoihin tutkinto- ja arviointijärjestelmänä ja harjoitellaan yleisten kielitutkintojen arviointimenetelmiä. Toisessa osassa koulutettavat osallistuvat keskitettyyn arviointitilaisuuteen, jossa he jatkavat harjoittelua ja tutustuvat tutkintosuoritusten arviointiin varsinaisissa arviointitilaisuuksissa. Koulutuksessa painotetaan palautteen merkitystä, jotta koulutettaville syntyisi konkreettinen käsitys oman arviointilinjansa johdonmukaisuudesta ja sen yhdenmukaisuudesta suhteessa toisiin arvioijiin.

Yleisten kielitutkintojen kaikki testit arvioidaan keskitetyissä arviointitilaisuuksissa eli kunkin kielen testit arvioidaan samaan aikaan samassa paikassa. Jokainen keskitetty arviointitilaisuus alkaa koulutuksella, jossa etsitään yhteistä arviointilinjaa. Puhumisen arvioinnin koulutukseen osallistuvat kaikki arvioijat, jotka arvioivat puhumista. Koulutuksessa arvioidaan kriteereihin tukeutuen kyseisen testikierroksen puhumisen suorituksia, joilla on myös etukäteisarvot, jotta ne toimivat maamerkkeinä. Koulutusnäytteiden arviointien yhdenmukaisuudesta arvioijat saavat henkilökohtaisen palautteen, jossa on tilastollista tietoa heidän arviointilinjastaan suhteessa muihin arvioijiin.

3.1.3 Puhumissuoritusten arviointi

Puhumisen suoritukset arvioidaan kriteeriviitteisesti optiselle lomakkeelle. Puhumisen kriteerit ovat samat kaikissa kielissä. Kukin puhumisen tehtävä ja/tai sen yksittäiset osiot arvioidaan tasoarvioin (perustaso: alle 1, 1 tai 2, keskitaso: alle 3, 3 tai 4, ylin taso: alle 5, 5 tai 6). Jos arvioija on epävarma suorituksen tasoarviosta, hän voi pyytää sille kaksoisarviointia. Perus- ja keskitason puhumisen suorituksista kaksoisarvioidaan noin 30 %, ja ylimmällä tasolla kaikki suoritukset kaksoisarvioidaan. Ne suoritukset, joista kaksi arvioijaa on erimielisiä, kolmoisarvioidaan.

3.1.4 Käytännön järjestelyt

Yleiset kielitutkinnot järjestetään marraskuussa ja huhtikuussa valtakunnallisina tutkintopäivinä. Testipaikkoina toimivat järjestämisluvan saaneet aikuisoppilaitokset ja eräät korkeakoulut, yhteensä 74 testipaikkaa. Testipaikat ottavat vastaan ilmoittautumisia syyskuussa ja helmikuussa. Oppilaitos huolehtii testien käytännön järjestelyistä. Vieraiden kielten testipaketteja saa sekä suomen- että ruotsinkielisinä, joten tutkinnon suorittaja voi ilmoittautumisen yhteydessä valita, kummalla kielellä hän tehtävät haluaa.

Tutkintomaksujen enimmäishinnat määrää opetusministeriö. Tutkintojen hinnat ovat 58 euroa (perustaso), 77 euroa (keskitaso) ja 125 euroa (ylin taso) / testi. Tutkintojen järjestäjät perivät tutkintomaksut ja kattavat niillä tutkintojen järjestämisestä aiheutuvat valvonta-, materiaali- ja tiedotuskulut.

Vuoteen 2003 mennessä yleisen kielitutkinnon on suorittanut noin 19 000 henkilöä. Suorittajien joukossa on sekä suomalaisia että maahan muuttaneita ulkomaalaisia.

Yleisissä kielitutkinnoissa puhumisen arvioinnista maksetaan arvioijille 11 euroa / suoritus. Keskitetyn arviointiviikonlopun (pe–la, yhteensä n. 12 työtuntia) aikana yksi arvioija ehtii arvioida keskimäärin joko 40 kasettisuoritusta tai 46 CD-suoritusta. Vuonna 2004 yleisissä kielitutkinnoissa arvioitiin 4 837 puhumisen suoritusta ja niiden kustannukset sivukuluineen olivat 60 907 euroa. Tämän lisäksi puhumisen arvioinnin kuluiksi on laskettava arvioijien ja haastattelijoiden koulutus, haastattelijoiden palkkiot, matka- ja materiaalikustannukset. Keskitason tutkinnoissa, joissa puhuminen suoritetaan pelkästään studiossa, ei haastattelukustannuksia tietenkään ole.

Suurin osa suorittajista on ollut 30–50-vuotiaita. Tehtävät eivät suoraan sovi lukiolaisille, koska aikuisille suunnitellun kielitutkinnon tehtävistä suoriutuminen edellyttää aikuisen kokemuksia.

3.2 Kansainvälisen ylioppilastutkinnon (International Baccalaureate) suullisen kielitaidon kokeet

Kansainvälisen ylioppilastutkinnon (jatkossa IB-tutkinto) järjestämisestä vastaa International Baccalaureate Organisation (IBO). IB-tutkintoon johtava opinto-ohjelma on kaksivuotinen, joskin sitä sovelletaan myös kolmivuotisena, näin esimerkiksi Suomen IB-kouluissa. IB-diplomiin tähtäävän tutkinnon kirjallisen osan tehtävät laaditaan tutkintotoimistossa (Curriculum and Assessment Centre), joka sijaitsee Cardiffissa. Opiskelijoiden suoritukset lähetetään arvioitaviksi sensoreille eri puolille maailmaa, oma opettaja ei saa suorittaa arviointia.

Kielten suullisen taidon arviointi järjestetään koulussa, kokeet siis laatii ja arvioi oma opettaja. Tuotokset äänitetään, ja jos opettajan ryhmässä on opiskelijoita viisi tai vähemmän, kaikkien kokeiden nauhat yhdessä opettajan suorittaman arvioinnin kanssa lähetetään etukäteen määrätyle sensorille. Jos opiskelijoita on enemmän kuin viisi, opettaja lähettää listan opiskelijoista tutkintotoimistoon, jossa tietokone arpoo, mitkä viisi nauhaa lähetetään sensorille yhdessä opettajan suorittaman arvioinnin kanssa. Suullisen kielitaidon osuus aineen arvosanasta on 30 %.

Opettajille järjestetään koulutusta keskimäärin joka toinen vuosi. Kouluttajina ovat kokeneet sensorit ja opettajat. Suorittaessaan arviointia ensimmäistä kertaa joutuu opettaja lähettämään 50 omaa arviointia jollekin kokeneelle sensorille. Sensorit tapaavat vuosittain.

Suulliseen kokeeseen tarvitaan aikaa noin 30 minuuttia / kokelas. Sen jälkeen opettajan täytyy käytännössä kuunnella nauha heti, jotta hän saa oman arviointinsa tehtyä.

3.3 Suullinen koe osana Saksan ulkomaankoulujen Reifeprüfung-päättötutkintoa

Helsingin Saksalaisen koulun päättötutkintona on saksalainen Reifeprüfung-tutkinto, joka suoritetaan lukion kahden ylimmän luokan (luokat 11 ja 12) aikana. Opiskelijat suorittavat 12. luokan kevätlukukaudella kirjallisen kokeen kolmessa tutkintoaineessa. Kirjallisten kokeiden lisäksi tutkintoon kuuluu suullinen koe opiskelijan valitsemassa tutkintoaineisiin kuuluvassa aineessa. Opiskelija voi suorittaa suullisen kokeen muussakin aineessa kuin kieliaineessa.

Suulliseen kokeeseen osallistuu yksi opiskelija kerrallaan. Koetta vastaanottavaan ryhmään kuuluvat Saksasta tullut kokeenjohtaja, kuulustelija, joka on kuulusteltavan oppiaineen opettaja, kirjuri ja mahdollisuuksien mukaan joku toinen kuulusteltavan aineen opettaja. Suullisen kokeen tehtävät toimitetaan Saksasta tulleelle kokeenjohtajalle hänen saavuttuaan Suomeen. Koe kestää 20 minuuttia, sitä ennen opiskelijalla on 20 minuuttia aikaa valmistautua valvotussa tilassa. Suullisen kokeen aloittaa opiskelijan esitys, jonka hän saamansa tehtävänannon pohjalta on valmistanut valmistautumisaikana. Sen jälkeen seuraa keskustelu. Kokeen aiheena korostuu opetussuunnitelman mukaisesti kirjallisuus.

Jokaisen suullisen kokeen jälkeen tutkintoryhmä arvioi suorituksen. Kokeen päätyttyä kirjuri tekee yhteenvedon koesuorituksesta ja ehdottaa sille arvosanaa. Seuraavaksi kuulustelija esittää näkemyksensä ja oman arvosanaehdotuksensa perusteluineen. Kokeenjohtaja päättää lopullisen arvosanan.

4 Lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arviointi eräissä muissa Euroopan unionin maissa

Suullisen kielitaidon arviointia koskeva kysely lähetettiin kaikkien Euroopan unionin jäsenmaiden sekä Islannin ja Norjan opetusministeriöihin. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 19 maata, jotka ovat Belgia (flaamin- ja saksankielinen), Hollanti, Islanti, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Latvia, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro. Lisäpyynnöistä huolimatta muista maista ei saatu vastauksia.

Saatujen vastausten ja muista lähteistä saadun informaation perusteella valittiin kahdeksan maata (Hollanti, Iso-Britannia, Itävalta, Norja, Ruotsi, Tanska, Unkari ja Viro), joissa on erilaisia ratkaisuja lukiokoulutuksen päättötutkinnoksi. Näiden maiden käytänteistä laadittiin lyhyet kuvaukset (liite).

4.1 Suullisen kielitaidon arviointi osana koulun suorittamaa normaalia arviointia

Valtaosassa kyselyyn vastanneista maista opetussuunnitelmat tai muut opetusta ohjaavat dokumentit velvoittavat arvioimaan myös suullista kielitaitoa. Yleisimmin kielitaidosta annetaan kokonaisarvosana, erillinen arvosana suullisesta kielitaidosta on harvinainen.

4.2 Suullisen kielitaidon arviointi lukiokoulutuksen päättötutkinnossa

Useimmissa vastanneista maista on lukiokoulutuksen päätteeksi jonkinmuotoinen valtakunnallinen tai alueellisten tutkintolautakuntien toimeenpanema ylioppilastutkinto. Tutkinnon muodot vaihtelevat suuresti. Edellä mainitun kaltaisia tutkintoja ei ole Belgiassa, Portugalissa, Ruotsissa eikä Islannissa.

Suuressa osassa maita koetehtävät laatii valtakunnallinen tai alueellinen tutkintolautakunta tai jokin muu viranomainen. Joissakin maissa koulut ja opettajat valmistavat kokeet

itse. Lisäksi koulun tai muun tahon laatimat kokeet on mahdollisesti hyväksyttävä ylemmällä, valvovalla viranomaisella.

Kokeen vastaanottaja vaihtelee maittain. Usein mukana on joko ulkopuolinen arvioija, useimmiten toisen koulun opettaja, kuten Norjassa ja Tanskassa, tai suoritus nauhoitetaan ja lähetetään ao. tutkintolautakunnalle. Useimmissa maissa kokelas suorittaa kokeen yksin, mutta esimerkiksi Tanskassa on mahdollista suorittaa se pareittain tai ryhmänä. Näissäkin tapauksissa arviointi tehdään jokaisesta yksilösuorituksesta erikseen. Kokelaan, haastattelijan ja arvioijan lisäksi paikalla voi olla apuhenkilöitä, jotka huolehtivat käytännön järjestelyistä.

Suullisten kokeiden arvioinnissa kiinnitetään yleensä huomiota aiheen tai asian johdonmukaiseen ja sujuvaan esittelyyn/kerrontaan, sanaston ja kielioopin oikeellisuuteen ja tilanteeseen sopivuuteen, ääntämiseen ja intonaatioon sekä luontevaan kommunikointiin ulkoa opeteltujen fraasien tai puheiden sijaan. Useimmissa maissa painotetaan suoritusten kokonaisvaltaista arvostelua niin, että kokelas voi jonkin osa-alueen vahvuudella kompensoida toisen heikkouksia. Lisäksi sujuva kommunikointi asetetaan etusijalle täydellisen kieliopillisen tai sanastollisen oikeellisuuden sijaan. Useissa maissa kokeen arviointiperusteet on kerrottava kokelaille etukäteen.

Kokeissa on yleensä kaksi tai kolme osiota ja niiden kokonaiskesto vaihtelee 10–30 minuutin välillä. Lisäksi kokelailla on yleensä aikaa valmistautua kokeeseen 10–30 minuuttia maasta ja tehtävistä riippuen.

Yleisimmin käytettyjä koetehtäviä ovat kuvaan tai kuviin perustuva kerronta ja kuvailu, kokonaisen tekstin tai sen osan selostus pääasiat tiivistäen ja tämän pohjalta käytävä keskustelu sekä mielipiteen ilmaisu; roolipelit, joissa käydään läpi tavallisimpia arkielämän kielikäyttötilanteita joko opettajan/kokeen vastaanottajan tai toisen kokelaan kanssa. Joissain maissa tentaattori ja kokelas keskustelevat myös vapaasti ilman pohja-aineistoa tai kokelas voi pitää esitelmän opiskelemastaan aiheesta/projektista. Kukin osio on yleensä lyhyt, 2–10 minuuttia. Aiemmin mainitun kokonaisarvostelun sijaan voidaan myös arvioida jokainen osio erikseen.

Kaikissa vastanneissa maissa kokelaan on voitava valmistautua kokeeseen siihen varustusta tilassa, jonka on oltava mahdollisimman häiriötön. Joissain maissa kokelaalla saa olla muistiinpanot ja oppimateriaalit mukana tai hän voi lukea niitä esimerkiksi levykkeeltä. Sanakirjat eivät kuitenkaan ole sallittuja yhdessäkään maassa. Joissain tapauksissa kokelas saa ottaa koetilanteeseen mukaan aineistosta tekemänsä muistiinpanot.

Kaikissa vastanneissa maissa suullisen kokeen painoarvo on kirjallista pienempi. Suullinen kielitaito sisältyy yleensä kielitaidosta annettavaan kokonaisarvosanaan. Virossa annetaan kuitenkin erillinen arvosana, samoin Norjassa ylemmän tason kokeessa.

Joissain maissa on jo ryhdytty ottamaan huomioon Euroopan neuvoston toimesta kehitetyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoja kokeiden laadinnassa ja arvioinneissa.

Yleisimmin opettajat saavat suullisen kielitaidon arviointiin tukea opettajan peruskoulutuksesta ja täydennyskoulutuksesta. Monessa maassa on tarjolla videoita tai CD-romeja, joissa on näytteitä eritasoisesta suullisesta kielitaidosta. Kokeiden mukana oppilaitoksille voidaan toimittaa arviointiohjeet, kuten CITO (National Institute for Educational Measurement) tekee Hollannissa.

Kokeisiin osallistuvien lukumääristä eri maissa ei ole tarkkaa tietoa; ao. kysymykseen ei suoritetussa kyselyssä vastattu eikä sitä tietoa löydy myöskään muusta saatavilla olevasta informaatiosta. Joissakin maissa kaikki osallistuvat suullisen kielitaidon kokeisiin, joissakin vain osa opiskelijoista.

Lukiossa opiskelevien osuus ikäluokasta vaihtelee OECD:n Education at a Glance OECD Indicators 2005 -julkaisun mukaan. Matalimmat osuudet ovat Slovakiassa (11 %), Itävallassa (15 %) ja Tšekissä (18 %), korkeimmat Norjassa (59 %), Tanskassa (54 %), Suomessa (52 %) ja Puolassa (40 %).

Kolme maata raportoi suullisen kokeen hinnasta kokelasta kohden. Tanskassa se oli 47 euroa, Virossa 1 euro ja Latviassa 0.86 euroa opiskelijaa kohden vuonna 2005.

5 Suullisen kielitaidon arvioinnin käytännön haasteita

5.1 Kielitaidon määrittelyä

Suullisen kielitaidon testaaminen edellyttää käsitystä suullisen kielitaidon erityispiirteistä osana yleistä kielitaitoa, siis suullisen kielitaidon määrittelyä. Kielitaitoa koskevassa tutkimuskirjallisuudessa ei kuitenkaan ole mitään yhtä yleisesti hyväksyttyä käsitystä sen enempää kielitaidon yleensä kuin erityisesti suullisenkaan kielitaidon olemuksesta. Erilaisia malleja kielitaidosta on esitetty ja niistä on yleensä löydettävissä seuraavat kielitaidon tieto- ja taitoulottuvuudet: kielitieto, kielitaito valmiutena käyttää kielitietoa viestinnässä ja kielenkäyttö tilannekohtaisena suorituksena. Viimeaikaisin kielitaitokäsitteen kokonaistulkinta on Euroopan neuvoston tuottama *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* (2001), suomennettu nimellä *Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys* (WSOY 2003), jatkossa Viitekehys. Viitekehys tiivistää aiemmin esitettyjen kielitaitomallien aineksia. Seuraavassa pitäydytään Viitekehysten tapaan kuvata kielitaito.

Viitekehysten kielitaitokäsitystä seuraten luetaan kielelliseen viestintätaitoon kielellinen kompetenssi, sosiolingvistinen kompetenssi ja pragmaattinen kompetenssi. Kielellinen kompetenssi jakaantuu useaan alalajiin: sanastollinen, kieliopillinen, semanttinen ja fonologinen kompetenssi, oikeinkirjoitustaito ja kirjoituksen luonteva ääneenlukutaito.

Sosiolingvistiseen kompetenssiin luetaan taito suhteuttaa kielenkäyttö sosiokulttuurisiin tekijöihin. Tähän kuuluu taito ilmaista sosiaalisia suhteita kielellisin keinoin. Näitä ovat esimerkiksi puhuttelumuotojen ja viestinnän muodollisuusasteen valinta, puheenvuoron ottaminen ja tunteiden ilmaisu sopivin kielimuodoin, kohteliaisuuskonventioiden hallinta, kansanviisauksien tunteminen sekä rekisterierojen ja kielimuotojen vaihtelun hallinta.

Käytännöllinen kielitaito sisältää diskurssikompetenssin ja funktionaalisen kompetenssin. Diskurssikompetenssilla tarkoitetaan taitoa tuottaa ajatuksellisesti ja kielellisesti johdonmukaista tekstiä. Tähän liittyvät myös muun muassa vakioilmaisujen hallinta ja erilaisten tekstityyppien tuottamistaito. Funktionaalinen kompetenssi liittyy puhutun tai kirjoitetun tekstin sellaisiin ominaisuuksiin, jotka aiheutuvat kielenkäyttötarkoituksesta.

Ratkaiseva ero suullista ja kirjallista tekstiä tuotettaessa on niiden laatimiseen käytettävä aika. Kirjoitettua tekstiä tuotettaessa on enemmän mahdollisuuksia harkintaan ja tarkistuksiin, kun taas suullinen teksti on tuotettava aikapaineen alaisena, jolloin puhujalla ei ole paljon aikaa viestien suunnitteluun, organisointiin ja tuottamiseen. Toinen näitä tekstimuo-

toja luonnehtiva ero on, että puhuttua tekstiä tuotetaan useimmiten jonkinlaisessa yksilöiden välisessä vuorovaikutustilanteessa, jossa kielenkäyttäjä toimii vuorotellen puhujana ja kuuntelijana. Tilanteelle on tyypillistä merkityksistä neuvottelu, ja vuorovaikutustilanteen osapuolten tulee ottaa huomioon keskustelukumppaneiden odotukset, taustatiedot, tunte-mukset jne. Näistä syistä puhuttu teksti eroaa kirjoitetusta oikeastaan kaikilta puoliltaan – siis sanastoltaan, syntaksiltaan, morfologialtaan, diskurssirakenteeltaan ja pragmatiikaltaan. Tyypillisessä kirjoitetussa tekstissä, kuten asiaproosassa, informaatio esitetään varsin tiiviissä muodossa. Useissa kielissä käytetään paljon verbaalisubstantiiveja, joilla on runsaasti joko edessä tai jäljessä tulevia määritteitä. Syntaksi on kompleksista. Puhutussa kielessä, esimerkiksi kahden henkilön keskustelussa, informaatio esitetään väljästi. Substantiivilausekkeet ovat yksinkertaisia, alisteisuutta on vähän, sanasto on yksinkertaista ja toistoa, epäröintiä, puheen korjailua ja elliptisiä muotoja esiintyy runsaasti. Puhutussa kielessä käytetään paljon vakioilmaisuja.

Käsitys suullisesta kielitaidosta konkreetistuu eri tavoin erilaisissa suullista kielitaitoa mittaavissa testeissä.

5.2 Testin laadinta

Hyvän testin ratkaisevia elementtejä ovat testin validius, ts. testin kyky mitata sitä, mitä sen on tarkoitus mitata ja reliaabelius, ts. testin kyky mitata luotettavasti, ilman että mitkään ulkoiset seikat vaikuttavat mittauksen tulokseen. Ollakseen validi testin täytyisi perustua vankkaan teoriaan mittauksen kohteesta, tässä tapauksessa suullisesta kielitaidosta. Testi-tehtäviä arvioitaessa huomio kiinnittyy siten siihen, miten testitehtävät ”kykenevät” ennus-tamaan testattavan kielitaitoa tosielämässä, ts. testaukseen tulevien tehtävien tulisi vastata kohdekielen tosielämän kielenkäyttötehtäviä. Jos testi on pikemminkin saavutustesti, ts. jos testin tulisi osoittaa, miten jonkin oppimäärän tavoitteet on saavutettu, testitehtävien tulisi edustaa niitä sisältöjä ja tavoitteita, jotka ko. opetussuunnitelmassa on asetettu. On siis otet-tava kantaa siihen, onko lukiokoulutuksessa saavutettavaa suullista kielitaitoa mittaava testi taitotasotesti vai pikemminkin saavutustesti. Jos kyseessä on saavutustesti ja jos tehtävänä on arvioida suullista kielitaitoa, voi käytännössä olla vaikea tehdä eroja eri oppimäärien välillä.

Testin laadinnan kannalta on merkityksellistä myös se, mihin tarkoitukseen testi teh-dään ja se konteksti, jossa se toteutetaan. Testin tarkoitus on yhteydessä siihen, miten suurta luotettavuutta (sekä yksittäisen arvioijan johdonmukaisuutta että arvioijien keskinäistä yh-denmukaisuutta) ja validiutta siltä vaaditaan. Jos esimerkiksi testattavan elämän kannalta tärkeitä päätöksiä tehdään testimenestyksen perusteella, testattavien yhdenmukaisen kohte-lun ja testin validiuden vaatimukset ovat suuret. Tällöin todennäköisesti myös testin laati-misen kustannukset kohoavat. Jos esimerkiksi kyseessä on testi, joka on tarkoitettu kaikille lukion päättövaiheessa oleville opiskelijoille, huomioon otettavia asioita ovat ainakin testat-tavien suuri määrä, opetussuunnitelma, testin merkitys opiskelijan tulevan elämän kannalta ja testin mahdollinen takaistusvaikutus lukion opetukseen.

Suullisen kielitaidon arvioinnista on runsaasti kotimaista ja ulkomaista kirjallisuutta, josta saa pohjaa testien laadintaan (mm. Yli-Renko 1989, Takala 1993). Suullisen kielitai-don kokeissa käytettyjä koetyyppejä ovat mm. tekstin lukeminen ääneen, yksilöhaastattelut, pari- ja ryhmäkeskustelut, annettuihin tilanteisiin reagointi, kertominen ja mielipiteen esit-täminen.

Saleva (1997), tutkiessaan kielistudion käytön mahdollisuutta lukion vieraan kielen suullisen taidon päättökokeessa, kehitti tutkimustaan varten kielistudiossa toteutettavan

kokeen. Hänen käyttämänsä kielistudiokoe sisälsi kuusi osaa: 0) helppo viritysosio, jota ei arvosteltu, 1) ääneen lukeminen, 2) arkikeskustelun tulkitseminen englanniksi, 3) sanomalehtijutun informaation välittäminen, 4) lyhyen esityksen pitäminen ja 5) arkielämän tilanteissa reagoiminen ja mielipiteiden esittäminen.

Opiskelija kuuli valmiiksi tauotetun äänimateriaalin nauhalta, jonka kesto taukoineen oli 40 minuuttia. Lisäksi opiskelijalle jaettiin kirjallista materiaalia. Opiskelijan tuotos nauhoitettiin, ja nauhan pituudeksi tuli 20–22 minuuttia.

Yleisissä kielitutkinnoissa käytetään seuraavia tehtäviä: Perustasolla ja keskitasolla on noin 20 minuutin pituinen kielistudiokoe, jossa tehtävinä ovat 1) lämmittely, 2) keskusteluja, 3) tilanteissa reagointi ja 4) kertominen. Ylimmällä tasolla on sekä kielistudiokoe että haastattelu. Kielistudiokokeen tehtävätyypit ovat samoja kuin alemmilla tasoilla, haastattelussa on lisäksi mielipiteen esittäminen. Haastattelu kestää noin 15 minuuttia ja siinä käydään haastattelijan kanssa läpi kolme eri tehtävää. Se sisältää lyhyen lämmittelyosuuden (n. 2 minuuttia) ja mielipiteen/näkemyksen perustelemisen kahdesta annetusta aiheesta (n. 2 x 6 minuuttia). Mielipiteiden aiheet liittyvät yleisten kielitutkintojen aihepiireihin, ja niiltä edellytetään jossakin määrin ajankohtaisuutta ja käsitteellistä haastavuutta, jotta ylimmän tason kaltainen puhumisen taito tulisi osoitetuksi.

5.3 Testaus käytännössä

Lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioinnin käytännön toteuttamiseen liittyy monenlaisia kysymyksiä. Yksi on testauksiin tarvittava aika. Jos kyseessä on kielistudiokoe, aikaa tarvitaan tallenteiden kuunteluun. Jos kyseessä on opettajan suorittama haastattelu tai pari- tai ryhmäkeskustelut, tarvitaan paljon aikaa ja haastattelijointa.

Jos testaus on osa ylioppilastutkintoa, keskeinen kysymys on, miten testaus ylipäättään hoidetaan käytännössä niin, että se on testattavien kannalta luotettava ja yhdenmukainen. Ylioppilastutkinnon mahdollisena osana suullisen kielitaidon testille pitäisi voida asettaa samat kokelaiden yhtäläistä kohtelua koskevat vaatimukset kuin ylioppilastutkinnolle yleensäkin.

Jos puhekoe suoritetaan kielistudiossa, saadaan useita suorituksia samaan aikaan ja testaus tilanne sinänsä on kaikille sama. Suoritukset voidaan tallentaa ja ainakin periaatteessa arvioida useinkin arvioijan toimesta. Kielistudion käyttäminen ylioppilastutkinnossa ei tosin nykyoloissa onnistu, koska kielistudioita ei ole kuin joissakin lukioissa. Kielistudiossa suoritettu testi on myös vielä kauempana autenttisesta kommunikaatiotilanteesta kuin esimerkiksi haastattelu. Haastattelujen taas tulisi tarjota kaikille testattaville tasavertainen mahdollisuus osoittaa kielitaitonsa haastattelijasta riippumatta. Jos testattavia on tuhansia, tarvitaan myös suuri määrä haastattelijointa. Tällöin olisi huolehdittava siitä, että heidän toimintansa on keskenään yhdenmukaista ja samanlaista kaikkia testattavia kohtaan. Opiskelijoiden oikeusturva saattaa kärsiä, jollei suoritusta haastattelumuotoisessakin kokeessa jollain tavoin tallenneta mahdollista myöhempää uudelleenarviointia varten. Ylioppilastutkinnossa kokelaalla on oikeus pyytää tarkistusarviointia, joten tällöin suorituksen tallennus olisi välttämätöntä. Tallennetun puhumisen arviointi kuitenkin on aikaa vievää, sillä kunkin suorituksen arviointi vie vähintään suorituksen keston verran aikaa. Mitä edellä on sanottu haastattelumuotoisista testeistä, koskee soveltuvien osien myös erilaisia pari- tai suuremmissa opiskelijaryhmissä suoritettavia keskusteluja. Pari- tai ryhmäkeskustelujen osalta on myös otettava huomioon, että vaikka osanottajat valittaisiin huolellisesti, niin parit tai osallistujat voivat olla keskenään siinä määrin epäsuhtaisia, että toinen/osa keskustelijoista ei pääse

osoittamaan osaamistaan.

Oppimistulosten arvioinnin yhteydessä nousee esiin myös kysymys persoonallisuustekijöistä ja joissain tapauksissa kulttuurisistakin tekijöistä. Testattavien äidinkielisessäkin viestinnässä on kulttuurista ja persoonallisuudesta johtuvia eroja, kuten esimerkiksi suomalaisesta viestintäkulttuurista johtuvia tekijöitä, erilaiset persoonallisuudet ekstrovertti–introvertti -jatkumolla sekä erilaiset tiedonhankinta- ja tiedonkäsittelytyylit kuten analyyttisyys ja holistisuus. Jännittäminen, suoranainen ahdistuneisuus ja testaustilanteen formaalisuus saattavat myös heikentää opiskelijan suoritusta.

5.4 Suullisen kielitaidon arviointi ja opettajien koulutustarve

Jos lukiokoulutuksessa saavutettavaa suullista kielitaitoa halutaan testata, niin lähtöoletus tietenkin on, että sitä on koulussa myös harjoitettu. Muutenhan testaus ei olisi opiskelijoiden kannalta kohtuullista.

Opetussuunnitelman perusteet ovat jo pitkään asettaneet selkeän veloitteen suullisen kielitaidon opettamiselle. Vuoden 1994 Lukion opetussuunnitelman perusteissa A-oppimäärän yhtenä tavoitteena oli, että opiskelija pystyy aktiivisesti osallistumaan keskusteluun soveltaen luonnollista ja sujuvaa ääntämistä, painotusta, rytmiä ja intonaatiota. Viestinnän harjoittelusta todetaan vuoden 1994 perusteissa mm. seuraavaa: ”Viestinnässä harjoitellaan omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaisemista ja vaikutelmien kuvailua. Samalla kiinnitetään huomiota äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin. Kielitaidon karttuessa siirrytään vaativampaan viestintään. Opiskelijoita harjaannutetaan esimerkiksi ylläpitämään keskustelua, taivuttelemaan, perustelemään ja väittelemään vieraalla kielellä. Vaikeimpia viestinnän muotoja harjoitetaan kielissä, joiden opetus on alkanut peruskoulussa. Viestinnässä on tärkeää noudattaa kielen kulttuurin mukaisia viestintätapoja ja oppia korvaamaan puuttuvaa kielitaitoa. Opetuksessa kiinnitetään huomiota myös ei-sanalliseen viestintään ja ilmaisurohkeuteen.”

Vuoden 2003 Lukion opetussuunnitelman perusteissa määritellään jokaiselle oppimäärälle selkeät tavoitteet myös suullisen kielitaidon osalta.

Vuosina 1990–1993 suoritetusta suullisen kielitaidon opetus- ja arviointikokeilusta on ollut seurauksena mm. Opetushallituksen vuosittain tuottamat suullisen kielitaidon kokeet ja Opetushallituksen järjestämä suullista kielitaitoa koskeva täydennyskoulutus, johon on osallistunut noin 2500 opettajaa. Suullisen kielitaidon opettamista koskevaa täydennyskoulutusta ovat järjestäneet myös muut tahot. Opetushallitus on myös tuottanut opettajille koulutusmateriaalia suullisen kielitaidon opettamisesta.

Myös joitakin tutkimuksia on viime vuosina tehty suullisen kielitaidon opettamisesta tai testaamisesta lukio-opetuksessa. Riku Mäkelä (2005) tutki englannin kielen suulliseen harjoitteluun liittyviä kysymyksiä. Hän analysoi lukion yhden englannin kielen oppikirjasarjan kaikki puheharjoitukset, kysyi 233 opettajan ja 375 opiskelijan näkemyksiä suullisen harjoittelun luonteesta ja roolista lukion englanninopetuksessa ja observoi 10 oppituntia.

Mäkelän havaintojen mukaan 40 % analysoidun kirjasarjan harjoituksista oli suullisia harjoituksia, mutta harjoitukset eivät kaikilta osin vastanneet sosio-konstruktivistisen oppimisen näkemyksen ihanteita. Ns. esi-kommunikatiivisten harjoitusten osuus oli suuri ja autenttiset, interaktiivisemmat harjoitukset olivat vähemmistönä.

Opiskelijoille englannin oppimisessa tärkein tavoite oli puhumaan oppiminen, toiseksi tärkein tavoite oli oppia ymmärtämään puhuttua englantia. Heille ei kuitenkaan tuntunut

olevan täysin selvää, millaiset harjoitukset olisivat parhaita suullisen taidon kehittymisen kannalta, koska he pitivät parhaana opettajajohtoista työskentelyä.

Opettajat oman ilmoituksensa mukaan harjoittavat puhetaitoa runsaasti oppitunneillaan ja suosivat parityötä. Nais- ja miesopettajien välillä oli eroja. Naisopettajat arvostivat suullista harjoittelua enemmän kuin miesopettajat. Miehillä opettajajohtoinen työ oli tärkeämpää kuin naisopettajille. Nuoremmat opettajat arvostivat parityötä, sanaston suullista harjoittelua ja suullista harjoittelua yleensä, eikä heille rakenteiden harjoittelu ollut yhtä tärkeää kuin opettajille, joiden opetusharjoittelusta oli jo aikaa.

Oppituntien observointi Mäkelän mukaan taas paljasti, että behaviorismi on vielä selkeästi näkyvissä, vaikkakin humanistisen ja sosio-konstruktivistisen oppimisenäkemyksen piirteitä oli myös havaittavissa.

Raili Hildénin (2000) väitöstutkimuksen *Att tala bra, bättre och bäst – Suomenkielisten abiturienttien ruotsin kielen suullinen taito testisuoritusten valossa* tarkoituksena oli ruotsin kielen suullisen taidon käsitevalidointi ja ruotsin kielen opetussuunnitelman toteutumisen arviointi. Abiturienttien suullisten testisuoritusten pohjalta tutkija tekee joitakin opetuksellisia johtopäätöksiä. Hänen mukaansa opetuksessa olisi syytä kiinnittää huomiota argumentointitaitoihin, jotka tutkimusaineistossa osoittautuivat varsin kaavamaisiksi. Tutkijan mukaan vain ani harva kykeni rakentamaan kiinnostavaa ja sidosteista argumentaatiota, eikä esteenä ilmeisestikään ollut ensisijaisesti kielitaito, vaan yksiulotteinen ajattelutapa. Tutkija toteaa, että opiskelussa yleensä ja kielenopiskelussa eritoten tulisi ilmeisesti panostaa ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitoihin. Toiseksi pitäisi hänen mielestään sanaston ja rakenteiden opetusta monipuolistaa. Kolmas tutkimustuloksista nouseva opetuksellinen haaste tutkijan mukaan on valppaan ja idiomaattisen kuulijakäyttäytymisen kohentaminen.

Riippumatta siitä, millaisella järjestelmällä lukio-opiskelijoiden suullista kielitaitoa arvioidaan, tulee opettajien suullisen kielitaidon opettamisen ja arvioinnin taidoista ja taitojen ylläpitämisestä huolehtia. Opettajien peruskoulutuksesta huolehtivat yliopistot ja niiden harjoittelukoulut. Suullisen kielitaidon painotus vaihtelee yliopistoittain. Täydennyskoulutusta antavat monet tahot, mm. yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset. Suullisen kielitaidon opetuksen ja arvioinnin kehittymistä tulisi tukea perus- ja täydennyskoulutuksen johdonmukaisella jatkumolla.

5.5 Suullisen kielitaidon arviointiin liittyvän opettajien täydennyskoulutuksen kustannukset

Maamerkkisuoritukset

Arvioinnin yhteismitallisuuden varmistamiseksi tarvittaisiin arvioinnin tueksi ainakin alkuvaiheessa näytteitä eritasoisista puhesuorituksista. Yhden kielen videon tuottamiskustannukset ovat noin 10 000 euroa. Jos videot tuotetaan 10 kieleen, olisivat kustannukset noin 100 000 euroa.

Opettajankouluttajien koulutus

Suullisen kielitaidon arvioinnin kehittäminen edellyttäisi myös opettajankouluttajien täydennyskoulutusta yliopistoissa ja niiden harjoittelukouluissa. Jos 70 opettajankouluttajaa ja harjoittelukoulujen opettajaa osallistuisi parin vuoden aikana 3–5 päivän mittaiseen koulutukseen, kustannukset olisivat yhteensä noin 100 000 euroa.

Opetustoimen henkilöstökoulutus

Opetustoimen henkilöstökoulutuksen hinta on nykyisin noin 120 euroa/koulutettava/päivä. Kaksipäiväisen koulutuksen hinnaksi tulee tällöin 240 euroa/koulutettava. Lukioissa on noin 3 000 kielenopettajaa; 3 000 opettajan kaksipäiväinen kouluttaminen maksaisi tällöin noin 720 000 euroa. Jos vuodessa koulutetaan noin tuhat opettajaa, olisivat kustannukset noin 240 000 euroa vuodessa.

Koulutuksen järjestäjän kustannettaviksi tulisivat koulutettavien matka- ja majoituskulut ja päivärahat ja sijaisten palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset. Lukion lehtorin tuntipalkka on noin 34 euroa ja päiväpalkka noin 105 euroa. Kaksipäiväisen koulutuksen sijaiskustannukset olisivat vuodessa noin 300 000 euroa. Koulutusta järjestetään eri puolilla maata, joten koulutuksen järjestäjille koituvat matka- ja majoituskustannukset vaihtelevat. Kustannusten kokonaismäärää on vaikea arvioida.

Arvioidut kokonaiskustannukset

1. vuosi yhteensä noin 750 000 euroa (maamerkkisuoritukset, opettajankouluttajien koulutus, koulutukseen osallistuminen ja sijaiskustannukset).
2. vuosi yhteensä noin 550 000 euroa (koulutukseen osallistuminen ja sijaiskustannukset).
3. vuosi yhteensä noin 550 000 euroa (koulutukseen osallistuminen ja sijaiskustannukset).

6 Vaihtoehtoja lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioimiseksi

Seuraavassa hahmotellaan vaihtoehtoja lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioimiseksi ja niistä aiheutuvia kustannuksia.

Kustannukset, joita tarkastellaan, muodostuvat seuraavista osatekijöistä:

Keskushallinnon (ylioppilastutkintolautakunta, opetusministeriö, Opetushallitus) kustannukset

Koulutuksen järjestäjän kustannukset, jotka muodostuvat pääasiallisesti seuraavista kolmesta tekijästä:

- Palkkakustannukset x 1,34. Puhumisen kokeen arvioinnissa on käytetty yleisten kielitutkintojen arviointipalkkiota 11 euroa/suoritus x 1,34 = n. 15 euroa/suoritus.
- Mahdollisesti tarvittavat lisätilakustannukset
- Välineet ja materiaalit

6.1 Opiskelijoille vapaaehtoinen suullisen kielitaidon arviointi Opetushallituksen tuottamien kokeiden avulla

Opetushallitus on tuottanut yli 10 vuoden ajan opiskelijoille vapaaehtoisia suullisen kielitaidon kokeita, joista koulu antaa opiskelijalle erillisen todistuksen. Suoritukset arvioidaan viisiportaisella asteikolla. Kokeen suorittaminen on opiskelijoille maksutonta. Suoritusten arvioinnin tueksi Opetushallitus on tuottanut videoita, joissa on näytteitä eritasoisista suorituksista.

Opetushallitus ei ole koonnut tietoa suorittajien määristä. Lukuvuosien 2000–2001, 2004–2005 ja 2005–2006 koevihkoja on myyty seuraavasti:

Koe	2000– 2001	2004– 2005	2005– 2006
Ruotsi, keskipitkä ja pitkä	277	394	376
Englanti, pitkä	256	390	451
Saksa, pitkä	48	93	92
Saksa, lyhyt	99	133	135
Ranska, pitkä	30	32	56
Ranska, lyhyt	81	82	115
Venäjä, pitkä	9	9	8
Venäjä, lyhyt	25	23	12
Espanja, lyhyt	20	15	14
Italia, lyhyt	12	6	4
Finska	18	5	5

Ruotsin, englannin, saksan ja ranskan koevihkojen tilausmäärät ovat kasvaneet vuosikymmenen alkuun verrattuna; muissa määrät ovat vähentyneet. Tämä saattaa kertoa myös siitä, että kyseisten kielten opiskelijamäärät ovat vähentyneet.

Kielikohtaisten vihkojen tuotantokustannukset (tekijänpalkkiot, painatuskustannukset) ovat olleet vuosittain noin 25 000 euroa. Englannin kokeiden tuottamiseen vähälevikkisen materiaalin tuotantotukea ei ole suunnattu. Kouluille tehtävävihkojen hankkimiskustannukset (hinta ja postikulut) ovat lukuvuonna 2005–2006 olleet 23 euroa/vihko.

Arvio kustannuksista/vuosi, jos koko lukiota päättävä ikäluokka suorittaisi Opetushallituksen kokeen kahdessa kielessä

Kokeiden tuotantokustannukset: noin 25 000 euroa

Tehtävävihkojen hankintakustannukset lukioille: 23 euroa/vihko; 5 vihkoa noin 115 euroa.

Jos kaikki lukiot tilaavat 5 eri kielen/oppimäärän vihkot, ovat hankintakustannukset yhteensä noin 55 000 euroa.

Suorituksia vastaanottavien opettajien korvaukset:

- Olettaen, että lukiota päättävä ikäluokka, noin 35 000 opiskelijaa, suorittaisi Opetushallituksen kokeen kahdessa kielessä ja että suoritusta vastaanottavan opettajan palkkio olisi 11 euroa/suoritus (yleisissä kielitutkinnoissa käytetty korvaus), olisivat opettajille maksettavat korvaukset sivukuluineen yhteensä noin 1 050 000 euroa. Jos kaikki suoritukset arvioisi kaksi opettajaa, kustannukset olisivat noin 2 100 000 euroa.

Täydennyskoulutuskustannukset:

- 1. vuosi noin 750 000 euroa
- 2. vuosi noin 550 000 euroa
- 3. vuosi noin 550 000 euroa

Edut:

Valmis järjestelmä.

Rajoitukset:

Järjestelmä jatkaisi nykyistä vapaaehtoisuuteen perustuvaa käytäntöä, jossa kokeiden suorittamismahdollisuutta ei hyödynnetä täysimääräisesti. Syinä tähän ovat mm. kokeiden

toimeenpanosta kouluille aiheutuvat kustannukset (kouluissa resurssia kohdennetaan eri tavoin) ja se, että opiskelijat eivät koe kokeen suorittamisesta olevan itselleen mitään hyötyä.

Tämän hetkisen käytännön mukaan arvioidut kokonaiskustannukset (jos koko lukion päättävä ikäluokka suorittaisi kokeen kahdessa kielessä):

- 1. vuosi yhteensä noin 2 000 000 euroa – 3 000 000 euroa
- 2. vuosi yhteensä noin 1 800 000 euroa – 2 800 000 euroa
- 3. vuosi yhteensä noin 1 800 000 euroa – 2 800 000 euroa
- Seuraavat vuodet noin 1 200 000 euroa – 2 200 000 euroa/vuosi.

6.2 Yleisten kielitutkintojen (YKI) kokeet lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon kokeina

Yleiset kielitutkinnot on lakiin (964/2004) ja asetukseen (1163/2004) perustuva vuodesta 1994 lähtien toiminut kielitutkintojärjestelmä. Yleiset kielitutkinnot on aikuisille suunnattu, ja sen voi suorittaa kuka tahansa riippumatta siitä, missä ja miten hän on kielitaitonsa hankkinut. Tutkintojen kehittämistyöstä vastaavat Opetushallitus ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Yleisten kielitutkintojen kokeet laaditaan Jyväskylän yliopiston asettamissa ryhmissä. Pyrkimyksenä on tallentaa hyviä koetehtäviä koepankkiin, josta niitä voidaan ottaa tarvittaessa käyttöön tulevien kokeiden osina.

Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa yhdeksässä kielessä (englanti, espanja, italia, ranska, ruotsi, saame, saksa, suomi ja venäjä) ja kolmella tutkintotasolla (perus-, keski- ja ylin taso). Koetehtävät ovat työelämää ja aikuisten elämänpiiriä painottavia.

Ylioppilastutkinnossa mahdolliset portugali, inarinsaame, koltansaame ja latina puuttuvat yleisistä kielitutkinnoista.

Yleisten kielitutkintojen kokeet laaditaan Opetushallituksen hyväksymien Yleisten kielitutkintojen perusteiden (määräys 55/011/2001) pohjalta. Koetehtävät ovat työelämää ja aikuisten elämänpiiriä painottavia ja niistä suoriutuminen edellyttää siis aikuisten kokemusmaailmaa. Ylioppilastutkinnon kielikokeet laaditaan kulloinkin voimassa olevien Lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta.

Yleisissä kielitutkinnoissa käsitys kielitaidon etenemisestä perustuu Euroopan neuvoston suositusten mukaiseen 6-portaiseen taitotasoasteikkoon, jossa perustason tutkintoa vastaavat taitotasot 1–2, keskitason tutkintoa tasot 3–4 ja ylintä tasoa tasot 5–6. Jokainen testi sisältää viisi osataitoa: puheen ymmärtäminen, tekstin ymmärtäminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä rakenteiden ja sanaston hallinta. Todistuksessa on arvio yleiskielitaidosta, taitotasoarvio kustakin osataidosta sekä taitotasojen kuvaukset.

Puhumisen testaaminen

Puhumisen osakoe on perus- ja keskitasolla kielistudiokoe, suomen ja ruotsin yksikielisissä perustason testeissä haastattelu ja ylimmällä tasolla kaikissa kielissä sekä kielistudiokoe että haastattelu. Haastattelussa ovat läsnä koulutettu haastattelija ja testin suorittaja. Kielistudiokokeessa testi suoritetaan kokonaan kielistudiossa eli nauhalta tulevien ohjeiden mukaan. Molemmat puhumiskoetyypit nauhoitetaan arviointia varten. Puhumisen osakokeet vaihtelevat tutkintotasoittain, ja niiden sisällöissä on jonkin verran eroja koetyypeittäin.

Suomen ja ruotsin yksikielisessä testiversiossa suoritetaan perustason puhuminen haastatteluna, koska kielistudio-ohjeiden ymmärtäminen kohdekielellä on liian vaativaa. Haas-

tattelu kestää noin 15 minuuttia ja siinä käydään haastattelijan kanssa läpi kolme eri tehtävää. Ylimmällä tasolla on kaikkien kielten testeissä sekä haastattelu että kielistudio-osa. Haastattelu on kaikissa kielissä kestoaltaan noin 15 minuuttia. Se sisältää lyhyen lämmittelyosuuden (n. 2 minuuttia) ja mielipiteen/näkemyksen perustelemisen kahdesta annetusta aiheesta (n. 2 x 6 minuuttia). Mielipiteiden aiheet liittyvät yleisten kielitutkintojen aihepiireihin, ja niiltä edellytetään jossakin määrin ajankohtaisuutta ja käsitteellistä haastavuutta, jotta ylimmän tason kaltainen puhumisen taito tulisi osoitetuksi.

Yleiset kielitutkinnot toimeenpannaan marraskuussa ja huhtikuussa valtakunnallisina tutkintopäivinä 74 oppilaitoksessa, joissa kaikissa on oma tai vuokrattu kielistudio. Oppilaitos huolehtii testien käytännön järjestelyistä. Testipaikat ottavat vastaan ilmoittautumisia syyskuussa ja helmikuussa. Järjestävien oppilaitosten määrä ei riitä, jos vuosittain noin 35 000 lukiolaista suorittaa kokeen yhdessä tai useammassa kielessä. Testien käytännön järjestelyistä huolehtivien oppilaitosten määrän tulisi olla moninkertainen.

Puhumistaidon arviointi

Yleisten kielitutkintojen testejä voi arvioida vain sellainen arvioija, joka on merkitty Opetushallituksen ylläpitämään arvioijarekisteriin. Arvioijarekisteriin voidaan Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) mukaan merkitä henkilö, joka täyttää asetuksessa (1163/2004) esitetyt tutkintovaatimukset ja joka on suorittanut Opetushallituksen hyväksymän arvioijakoulutuksen. Arvioijakoulutuksesta vastaa Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielientutkimuksen keskus. Arvioijakoulutus on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä osassa perehdytään arvioinnin perusteisiin, yleisiin kielitutkintoihin tutkinto- ja arviointijärjestelmänä ja harjoitellaan yleisten kielitutkintojen arviointimenetelmiä. Toisessa osassa koulutettavat osallistuvat keskitettyyn arviointitilaisuuteen, jossa he jatkavat harjoittelua ja tutustuvat tutkintasuoritusten arviointiin varsinaisissa arviointitilaisuuksissa.

Vuonna 2004 yleisissä kielitutkinnoissa arvioitiin 4 837 puhumisen suoritusta. Jos arvioitavien määrä lisääntyy huomattavasti, lisääntyy myös koulutettujen arvioijien tarve.

Yleisten kielitutkintojen kaikki testit arvioidaan keskitetyissä arviointitilaisuuksissa eli kunkin kielen testit arvioidaan samaan aikaan samassa paikassa. Jokainen keskitetty arviointitilaisuus alkaa koulutuksella, jossa etsitään yhteistä arviointilinjaa. Puhumisen arvioinnin koulutukseen osallistuvat kaikki arvioijat, jotka arvioivat puhumista. Koulutuksessa arvioidaan kriteereihin tukeutuen kyseisen testikierroksen puhumisen suorituksia, joilla on myös etukäteisarviot, jotta ne toimivat maamerkkeinä. Koulutusnäytteiden arviointien yhdenmukaisuudesta arvioijat saavat henkilökohtaisen palautteen, jossa on tilastollista tietoa heidän arviointilinjastaan suhteessa muihin arvioijiin.

Puhumisen suoritukset arvioidaan kriteeriviitteisesti optiselle lomakkeelle. Puhumisen kriteerit ovat samat kaikissa kielissä. Kukin puhumisen tehtävä ja/tai sen yksittäiset osiot arvioidaan tasoarvioin (perustaso: alle 1, 1 tai 2, keskitaso: alle 3, 3 tai 4, ylin taso: alle 5, 5 tai 6). Jos arvioija on epävarma suorituksen tasoarviosta, hän voi pyytää sille kaksoisarviointia. Perus- ja keskitason puhumisen suorituksista kaksoisarvioidaan noin 30 %, ja ylimmällä tasolla kaikki suoritukset kaksoisarvioidaan. Ne suoritukset, joista kaksi arvioijaa on erimielisiä, kolmoisarvioidaan.

Arvioitavien suoritusten moninkertainen lisääntyminen merkitsi sitä, että keskitetyt arviointitilaisuudet eivät olisi mahdollisia.

Tutkintomaksut, arvioijien palkkiot ja muut kustannukset

Tutkintomaksuista päättää opetusministeriö. Tutkintojen hinnat ovat 58 euroa (perustaso), 77 euroa (keskitaso) ja 125 euroa (ylin taso) / testi. Tutkintojen järjestäjät perivät tutkintomaksut ja kattavat niillä tutkintojen järjestämisestä aiheutuvat valvonta-, materiaali- ja tiedotuskulut.

Tutkintomaksu osallistumisesta ainoastaan puhumisen kokeeseen määräytyisi ilmeisesti puhumisen kokeen järjestämisestä ja arvioinnista aiheutuvista kustannuksista.

Yleisissä kielitutkinnoissa puhumisen arvioinnista maksetaan arvioijille 11 euroa/suoritus. Keskitetyn viikonlopun (pe–la, n. 12 työtuntia) aikana yksi arvioija ehtii arvioida keskimäärin 40 kasettisuoritusta ja 46 CD-suoritusta. Vuonna 2004 yleisissä kielitutkinnoissa arvioitiin 4 837 puhumisen suoritusta ja niiden kustannukset sivukuluineen olivat 60 907 euroa. Tämän lisäksi puhumisen arvioinnin kuluiksi on laskettava arvioijien ja haastattelijoiden koulutus, haastattelijoiden palkkiot, matka- ja materiaalikustannukset. Keskitason tutkinnoissa, joissa puhuminen suoritetaan pelkästään studiossa, ei haastattelukustannuksia tietenkään ole.

Olettaen, että lukion päättävä ikäluokka, noin 35 000 opiskelijaa, suorittaisi yleisten kielitutkintojen puhumisen kokeen kahdessa kielessä, tulisi tästä palkkiokustannuksia yhteensä noin 770 000 euroa/vuosi. Tähän tulisivat lisäksi sivukulut ja muut kulut, jotka koituisivat niiden periaatteiden noudattamisesta, joita yleisissä kielitutkinnoissa sovelletaan.

Yleiset kielitutkinnot sellaisena kuin järjestelmä nyt on, on tasapuolinen, ammattitaitoisesti toteutettu, luotettava ja yhdenmukainen. Järjestelmää ei kuitenkaan, sellaisena kuin se nyt on käytössä, voi hyödyntää lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arvioinnissa. Jotta se olisi mahdollista, edellyttäisiin muutoksia mm. seuraaviin asioihin:

Kokeet

Kokeiden tulisi soveltua lukiossa saavutettavan kielitaidon arviointiin ja lukiolaisen kokemusmaailmaan, mikä edellyttäisi joko kokeiden uudistamista tähän suuntaan tai lukiolaisille tarkoitettujen kokeiden tuottamista. Laadinta edellyttää lukion opetussuunnitelman tuntemusta. Nykyiset kokeet laaditaan Jyväskylän yliopiston asettamissa ryhmissä yleisten kielitutkintojen perusteiden pohjalta.

Kokeiden käytännön järjestelyt

Nykyinen kokeiden käytännön järjestelyistä huolehtivien oppilaitosten määrä ei ole riittävä. Tarvittaisiin lisää järjestäviä oppilaitoksia ja lisää koepäiviä. Sellaisia oppilaitoksia, joissa on kielistudio, ei ehkä ole riittävästi, joten kielistudioiden hankinnoista tulisi valtiolle kustannuksia. Kielistudioiden hinnat vaihtelevat 30 000 ja 50 000 euron välillä.

Arviointi

Tarvittaisiin lisää arvioijia ja arvioijien koulutusta. Yleisten kielitutkintojen puhumisen kokeet suoritetaan kielistudiossa, joten ne ovat yksilösuorituksia. Arvioinnit suoritetaan keskitetysti samassa paikassa samaan aikaan. Koko lukiota päättävän ikäluokan yhden kokeen arviointiin tarvittaisiin noin 800 arvioijaa, jolloin yhteisen arviointitilaisuuden järjestäminen on mahdotonta. Yleisten kielitutkintojen arvioinnissa nykyisin noudatettavista periaatteista jouduttaisiin luopumaan.

Kokonaiskustannuksia/vuosi ei pystytä arvioimaan siitä syystä, että soveltuakseen lukio-

koulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arviointiin, koko järjestelmä tulisi rakentaa uudelleen. Kyse olisi silloin kokonaan uudesta järjestelmästä.

6.3 Suullisen kielitaidon koe osana nykymuotoisen ylioppilastutkinnon kielikokeita

Tässä vaihtoehdossa lähdetään siitä, että suullisen kielitaidon kokeen valmistelussa, toimeenpanossa ja arvostelussa noudatetaan samoja periaatteita kuin ylioppilastutkinnossa yleensäkin. Kun tarkastellaan kaikille kokelaille yhtäläisen suullisen kielitaidon kokeen toteuttamismahdollisuuksia osana ylioppilastutkintoa, ja käytetään luvussa 5 kuvattuja koetyyppejä, esiin nousee ainakin seuraavia näkökohtia.

Kokeiden laadinta

Jos nykymuotoiseen kielikokeeseen lisätään suullista kielitaitoa mittaava osa, vaatii se joko lisää aikaa koepaketin valmisteluun tai lisää kokeen laatijoita. Tarvittavaa lisää aikaa on vaikea arvioida. Kustannusten arvioinnin lähtökohdaksi voitaisiin mahdollisesti ajatella Opetushallituksen tuottamien kielten suullisten arviointimateriaalien laadinnan palkkiota, joka vuonna 2005 oli keskimäärin 2 500 euroa/koe. Lähes samaan päästään, jos ylioppilastutkinnon kielikokeiden kuullunymmärtämisosan laadintapalkkiota pidetään sopivana palkkiona. Vuonna 2005 palkkio oli keskimäärin 42 % moniosaisen kielikokeen palkkiosta, joka oli 5 787,42 euroa. Suullisen kokeen laadintapalkkion suuruus olisi tällöin 2 430,71 euroa. Olettaen että suullisia kokeita laadittaisiin 12 kieleen, olisivat laadintapalkkiot Opetushallituksen maksaman palkkion mukaan koekerroittain 30 000 euroa, vuoden kahta koekertaa varten siis 60 000 euroa. Jos kokeita lisäksi laadittaisiin erikseen erilaajuisia oppimääriä varten, laadittavien kokeiden määrä olisi suurempi.

Huomattavia kustannuksia aiheutuisi myös tehtävämateriaalien painatuksesta.

Kokeen toimeenpano

Koe ei nykyoloissa voisi olla kielistudiossa suoritettava, koska kaikissa lukioissa ei ole kielistudioita eikä koulutuksen järjestäjiä voi velvoittaa niitä hankkimaan. Haastattelumuotoisten kokeiden toimeenpano taas vaatii runsaasti aikaa, vaikka keskustelut suoritettaisiin kolmen neljänkin kokelaan ryhmissä. Jos kokeet suoritetaan parikeskusteluina, kuten Opetushallituksen tuottamissa suullisen kielitaidon kokeissa suositellaan mahdollisuuksien mukaan meneteltävän, ja kokeeseen käytetään 20–25 minuuttia, kuudessa tunnissa ehtii testata enintään 24 opiskelijaa. Voisi kuitenkin osoittautua vaikeaksi pitää samanlainen koe kaikille, koska kokelaita ei voi pitää monta tuntia ”karanteenissa” odottamassa omaa vuoroaan. Lisäksi yhdessä lukiossa saattaa olla kymmeniä kokelaita, joissakin jopa yli 200 saman kielen kokeeseen osallistuvaa, jolloin kaikkien testaaminen ei onnistune saman päivän aikana. Ainakin testaaminen sitoisi suuren määrän opettajia, sekä valvojina että suorituksen vastaanottajina. Siitä saattaisi taas aiheutua vaikeuksia koulun muun opetuksen järjestämiselle. Järjestelyt lisäisivät opettajien palkkauskustannuksia.

Jos suullinen koe liitettäisiin osaksi ylioppilastutkintoa, se vaatisi ilmeisesti muutosta lakiin ylioppilastutkinnosta (3 §). Koe pitäisi voida suorittaa koulussa pidemmän ajanjakson kuluessa, ja tällöin tarvittaisiin vaihtoehtoisia tehtäviä.

Suoritukset pitäisi tallentaa tavalla tai toisella, koska ylioppilastutkinnossa kokelaalla on

oikeus pyytää tarkistusarviointia. Tallennuksen joutuisi hoitaman joko suoritusta vastaanottava opettaja tai sen suorittaisi joku avustava henkilö. Ongelmia saattaisi aiheutua siitä, että tekniikka syystä tai toisesta on pettänyt, niin että tehty äänitys ei ole kuunneltavissa. Tallennukseen tarvittavien kasettien ja/tai levykkeiden hankinnasta aiheutuisi kouluille kustannuksia. Hinnat vaihtelevat suuresti ostopaikan, välineen nauhoituspituuden, pakkauskoon ja -tavan mukaan.

Suoritusten arviointi

Jos koe on osa ylioppilastutkintoa, koesuoritukset tarkastaa ja arvostelee valmistavasti lukiokoulutusta järjestävän oppilaitoksen asianomaisen aineen opettaja ja lopullisesti ylioppilastutkintolautakunta (Laki ylioppilastutkinnosta 672/2005, 8 § 1 mom.). Opettajien työmäärä siis lisääntyy, jos suullinen koe lisätään nykymuotoiseen ylioppilastutkintoon. Ylioppilastutkintolautakunta päättää, millaisella asteikolla kielikokeen erilaisia osia arvioidaan. Nykyään esimerkiksi kielten kokeisiin sisältyvät kirjoitelmat arvioidaan pisteillä 0–99. Jos arvioinnissa käytettävä järjestelmä/asteikko on erilainen, kuin mitä opettajat opiskelijoiden kouluaikaisessa arvioinnissa soveltavat, se vaatii luonnollisesti totuttautumista ja opettajille täydennyskoulutusta. Suullisen kielitaidon arvioinnissa auttaa kokemus, kuten missä tahansa muussakin arvioinnissa.

Ylioppilastutkintolautakunnan sensorit arvioivat koesuorituksia oman toimensa ohella, sivutoimisesti. Tutkinnon nykyisen toimeenpanoaikataulun puitteissa ylioppilastutkintolautakunnan sensoreilla on noin kuukausi aikaa kirjallisen kokeen suoritusten arvioimiseen. Ottaen huomioon suoritusten määrän, on mahdotonta, että selvittäisiin nykyisellä sensorien määrällä käytettävissä olevassa ajassa, jos arvioitavaksi tulisi myös äänitteitä. Sensoreita tarvittaisiin eri kieliin vähintään kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna. Ongelmaksi muodostuisi tällöin myös se, mistä tarpeellinen määrä päteviä sensoreita tehtävään saadaan. Yleisistä kielitutkinnoista saadun kokemuksen mukaan yksi arvioija ehtii arvioida keskitehtyn viikonlopun (n. 12 työtuntia) aikana keskimäärin joko 40 kasettisuoritusta tai 46 CD-suoritusta. Pelkästään koulun arvioimat suoritukset eivät nykylain mukaan voi olla osana ylioppilastutkintoa.

Jos suullisen kielitaidon koe järjestettäisiin haastatteluina, joita arvioisivat lautakunnan sensorit, tarvittaisiin pelkästään englannin kielen kokeen arvioimiseen noin 300 sensoria yhdellä tutkintokerralla. Kaikkiin kieliin tarvittaisiin yhteensä noin 800 sensoria. Lähtökohtana olisi, että koe järjestettäisiin koko maassa kahtena päivänä. Haastattelu tapahtuisi neljän kokelaan ryhmässä, jota arvioisi yksi sensori. Jos kokeita arvioisi kaksi sensoria, tarvittaisiin yhteensä noin 1 600 sensoria.

Ylioppilastutkinnossa sensorin kielikokeiden arviointipalkkio on tehtävätyypeistä riippuen 6–8 euroa/kokelas. Yleisten kielitutkintojen suullisten kokeiden arviointipalkkio on 11 euroa/kokelas, jos koesuoritukset arvioidaan keskitetysti. Jos yleisten kielitutkintojen palkkio otettaisiin lähtökohdaksi ja jos arvioidaan, että vuosittain suoritetaan 70 000 ylioppilastutkinnon kielikoetta, saadaan kielikokeiden suullisten kokeiden arviointipalkkioiksi vuosittain 770 000 euroa.

Työryhmän käsityksen mukaan suullisen kokeen lisääminen ylioppilastutkintoon edellyttäisi ylioppilastutkintolain 3 §:n ja 8 §:n muutosta ja huomattavia resurssien lisäyksiä sekä kokeiden laadintaan että niiden arviointiin. Myöskään suullisten kielikokeiden teknistä toimeenpanoa ylioppilastutkintolautakunnan kansliassa ei olisi mahdollista hoitaa nykyisin sihteerivoimin, vaan tehtävän hoitaminen vaatisi ainakin puolen tutkintosihteerin viran lisäystä. Palkkakustannukset olisivat noin 1 700 euroa kuukaudessa, vuodessa 20 400 euroa.

Käytännössä kaikkien näiden kustannusten kattaminen vaatisi kokelailta perittävien maksujen tuntuvaa korottamista.

Suullisen kielitaidon kokeen lisääminen nykyisin mukaiseen ylioppilastutkintoon ei liene realistinen ratkaisu.

**Arvio kustannuksista/vuosi, jos suullinen koe liitetään
nykymuotoiseen ylioppilastutkintoon:**

Suullisten kokeiden laadinta:

- 12 kieltä / 2 koekertaa / vuosi noin 60 000 euroa

Postitus- ja tietojenkäsittelykustannukset noin 10 000 euroa

Ylioppilastutkintolautakunnan sensoreiden suorittama arvostelu:

- 70 000 kielikoetta/vuosi noin 770 000 euroa

Tutkintosihteerin virka 20 400 euroa/vuosi

Opettajien suorittama alustava arvostelu: noin 1 050 000 euroa

Opettajien täydennyskoulutus:

- 1. vuosi noin 750 000 euroa
- 2. vuosi noin 550 000 euroa
- 3. vuosi noin 550 000 euroa

Tallennusvälineiden hankinta:

- Hinnat vaihtelevat välineen, sen ostopaikan, välineen nauhoituspituuden, pakkauskoon ja pakkaustavan mukaan. Halvimman arvion mukaan 70 000 yksittäissuoritusta tallennettuna maksaisi noin 30 000 euroa ja kalleimman mukaan noin 60 000 euroa. Jos koe suoritetaan parikeskusteluna, hinnat puolittuvat.

Edut:

Ylioppilastutkinnon arvovalta

Rajoitukset:

Kokeiden käytännön järjestelyt ylioppilastutkinnossa noudatettavien periaatteiden mukaisesti olisivat lukioille hyvin vaikeasti järjestettäviä. Neljän opiskelijan samanaikainen arviointi voisi olla vaikeaa. Tutkinnosta tulisi kokelaille kohtuuttoman kallis, se merkitsisi noin 30 euro:n korotusta kokelailta perittäviin maksuihin / kielikoe.

Arvioidut kokonaiskustannukset yhteensä:

- 1. vuosi noin 2 700 000 euroa
- 2. vuosi noin 2 500 000 euroa
- 3. vuosi noin 2 500 000 euroa

Seuraavat vuodet noin 1 900 000 euroa /vuosi

6.4 Suullisen kielitaidon koe osana lukion opetussuunnitelmaa

Valtioneuvoston vahvistaman tuntijaon (955/2002) mukaan yksi A-oppimäärän ja yksi B-oppimäärän (opetussuunnitelman perusteissa B1) mukainen kieli ovat opiskelijalle pakollisia. Toisen näistä täytyy olla toinen kotimainen kieli. A-oppimäärässä on kuusi pakollista kurssia ja B1-oppimäärässä viisi. Kummassakin oppimäärässä on kaksi valtakunnallisesti määriteltä syventävää kurssia. B2- ja B3-oppimäärät ovat opiskelijalle valinnaisia, ja käytännössä opiskelijoiden opiskelemien kurssien määrä vaihtelee suuresti.

Vaihtoehto 1a

Muutetaan nykyisen opetussuunnitelman toinen A- ja B1-oppimäärien valtakunnallisista syventävistä kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana. Arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi Opetushallituksen tuottamia kokeita. Suullisen kielitaidon kurssista saatu arvosana otetaan huomioon oppimäärän arvosanaa määriteltäessä siten kuin opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Suullisen kielitaidon kokeen suorituksesta voidaan antaa myös erillinen todistus.

Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään jokin opiskelijalle pakollisten oppimäärien pakollinen kurssi suullisen kielitaidon kurssiksi. Myös jokin valinnaisten oppimäärien kursseista määritellään suullisen kielitaidon kurssiksi.

Vaihtoehto 1b

Muutetaan nykyisen opetussuunnitelman toinen A- ja B1-oppimäärien valtakunnallisista syventävistä kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana. Arvioinnissa käytetään Opetushallituksen tuottamia kokeita. Suullisen kielitaidon kurssista saatu arvosana otetaan huomioon oppimäärän arvosanaa määriteltäessä siten kuin opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Suullisen kielitaidon kokeen suorituksesta voidaan antaa myös erillinen todistus.

Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään jokin opiskelijalle pakollisten oppimäärien pakollinen kurssi suullisen kielitaidon kurssiksi. Myös jokin valinnaisten oppimäärien kursseista määritellään suullisen kielitaidon kurssiksi.

Yhden kurssin muuttaminen suullisen kielitaidon kurssiksi edellyttää opetussuunnitelman perusteiden muuttamista toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten A- ja B1-oppimäärien osalta. Yhden kurssin muuttamisella suullisen kielitaidon kurssiksi saattaa myös olla vaikutuksia ao. oppimäärien muihin kursseihin ja ao. oppimäärille asetettuihin tavoitteisiin. On huomattava, että nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa suullisen kielitaidon harjoittaminen sisältyy kaikkiin kursseihin, vaikka sen osuus vaihtelee oppimäärän ja kurssien aihepiirien mukaan. Opetussuunnitelman muutostyötä ei voisi tehdä pelkästään virkatyönä, joten muutostyötä varten Opetushallituksen tulisi asettaa projektiryhmä, jossa on useiden eri kielten opetusta koskevaa asiantuntemusta.

Vaihtoehdossa 1a lukiot voisivat päättää kurssin arviointitavoista itse tai käyttää Opetushallituksen tuottamia kokeita. Opetushallituksella ei nykyisen lainsäädännön mukaan ole

toimivaltaa määrätä arvioinnin tavoista.

Jos Opetushallituksen tuottamat kokeet määrätään pakolliseksi arviointimenetelmäksi, se vaatii säännösmuutoksen.

Opetushallituksella on kokemusta suullisen kielitaidon kokeiden valmistelusta yli kymmenen vuoden ajalta. Kokeita tehdään ruotsiin ja finskaan, englantiin, saksaan, ranskaan, venäjään, espanjaan ja italiaan. Opetushallituksen tuottamien kokeiden tuotantokustannukset ovat olleet noin 25 000 euroa vuodessa. Jos kokeet olisivat mahdollinen/suositeltu osa pakollisten oppimäärien valtakunnallisesti määritettyjä syventäviä kursseja, niiden tulisi olla koulutuksen järjestäjille maksuttomia. Valtiolla tulisi kustannuksia myös kokeiden jakelusta. Tällöin tulisi selvitettäväksi, voitaisiinko kokeiden jakelu hoitaa Opetushallituksen verkkosivujen avulla.

Järjestelmän käyttöönotto edellyttäisi, että Opetushallituksessa on jatkuvasti eri kielisiin tarvittavien kokeiden laadintaa koskevaa asiantuntemusta. Myös kokeiden mahdollinen sähköinen jakelu vaatii asiantuntemusta.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa vaatisivat muutoksia myös paikallisissa opetussuunnitelmissa.

Opetussuunnitelman muutos vaatisi myös oppimateriaalien tarkistuksia. Oppimateriaalista huolehtivat pääosin yksityiset kustantajat, jotka ovat juuri uudistaneet tai uudistamassa lukion oppimateriaaleja vuonna 2005 voimaan tulleiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisiksi.

Kustannukset/vuosi

Kokeiden tuotantokustannukset: noin 25 000 euroa/vuosi

Jakelukustannukset noin 2 000 euroa

Koetta mahdollisesti arvioivan toisen opettajan palkkiot noin 1 050 000 euroa

Tallennevälineet

- Hinnat vaihtelevat välineen, sen ostopaikan, välineen nauhoituspituuden, pakkauskoon ja pakkaustavan mukaan. Halvimman arvion mukaan 70 000 yksittäissuoritusta tallennettuna maksaisi noin 30 000 euroa ja kalleimman mukaan noin 60 000 euroa. Jos koe suoritetaan parikeskusteluna, hinnat puolittuvat.

Opettajien täydennyskoulutus:

- 1. vuosi noin 750 000 euroa
- 2. vuosi noin 550 000 euroa
- 3. vuosi noin 550 000 euroa

Edut:

Järjestelmä voidaan toteuttaa kohtuullisen nopeasti, valtakunnallisena syventävänä kurssina kaikkien lukioiden olisi se tarjottava, suullisen kielitaidon kurssi ja sen arviointi olisi osa opetussuunnitelmaa, joten järjestelmän käyttöönotolla ei välttämättä olisi olennaisia vaikutuksia opettajien palkkauskustannuksiin. Järjestelmä antaisi aikaa valmistautua (mm. täydennyskoulutus, opetuksen tukimateriaalit) seuraavassa opetussuunnitelmassa pakollisena käyttöön otettavaan järjestelmään.

Rajoitukset:

Valinnaisen kurssin osana suullisen kielitaidon arviointi ei koskisi kaikkia opiskelijoita.

Arvioidut kokonaiskustannukset yhteensä

- 1. vuosi noin 1 900 000 euroa
- 2. vuosi noin 1 700 000 euroa
- 3. vuosi noin 1 700 000 euroa

Seuraavat vuodet noin 1 200 000 euroa/vuosi

Vaihtoehto 2a

Jokin viimeisistä toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten A- ja B1-oppimäärien pakollisista kursseista muutetaan suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana. Suullinen kielitaito voidaan arvioida esimerkiksi Opetushallituksen tuottamien kokeiden avulla. Suullisen kielitaidon kurssista saatu arvosana otetaan huomioon oppimäärän arvosanaa määriteltäessä siten kuin opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Suullisen kielitaidon kokeen suorituksesta voidaan antaa myös erillinen todistus.

Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään myös jokin valinnaisten oppimäärien kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi.

Vaihtoehto 2b

Jokin viimeisistä toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten A- ja B1-oppimäärien pakollisista kursseista muutetaan suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana. Suullinen kielitaito arvioidaan Opetushallituksen tuottamien kokeiden avulla. Suullisen kielitaidon kurssista saatu arvosana otetaan huomioon oppimäärän arvosanaa määriteltäessä siten kuin opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Suullisen kielitaidon kokeen suorituksesta voidaan antaa myös erillinen todistus.

Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään myös jokin valinnaisten oppimäärien kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi.

Yhden kurssin muuttaminen suullisen kielitaidon kurssiksi edellyttää opetussuunnitelman perusteisiin muutosta toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten oppimäärien osalta. Yhden kurssin muuttamisella suullisen kielitaidon kurssiksi saattaa myös olla vaikutuksia muihin kursseihin ja ao. oppimäärille asetettuihin tavoitteisiin. Muutokset olisivat mahdollisesti suurempia kuin vaihtoehdossa 1.

On huomattava, että opetussuunnitelman perusteissa kurssit on numeroitu, mutta numerointi ei tarkoita suoritusjärjestystä, vaan se määrätään paikallisessa/koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa. Mahdollisessa opetussuunnitelman perusteiden muutoksessa olisi siten otettava kantaa siihen, onko suullisen kielitaidon kurssin ja kokeen suorittaminen mahdollista vasta sitten, kun jokin tietty määrä kursseja on suoritettu, vai jätetäänkö suoritusjärjestys vapaaksi ja paikallisesti päätettäväksi. On myös huomattava, että nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa suullisen kielitaidon harjoittaminen sisältyy kaikkiin kursseihin, vaikka sen osuus vaihtelee oppimäärän ja kurssien aihepiirien mukaan.

Mitä edellä vaihtoehdon 1 kohdalla on todettu opetussuunnitelman muutostyöstä, Opetushallituksen kokeiden laadinnasta ja Opetushallituksen toimivallasta määrätä arviointitavoista, koskee myös tätä vaihtoehtoa.

Kustannukset/vuosi

Kokeiden tuotantokustannukset: noin 25 000 euroa/vuosi

Jakelukustannukset noin 2 000 euroa

Koetta mahdollisesti arvioivan toisen opettajan palkkiot noin 1 050 000 euroa

Tallennevälineet

- Hinnat vaihtelevat välineen, sen ostopaikan, välineen nauhoituspituuden, pakkauskoon ja pakkaustavan mukaan. Halvimman arvion mukaan 70 000 yksittäissuoritusta tallennettuna maksaisi noin 30 000 euroa ja kalleimman mukaan noin 60 000 euroa.
Jos koe suoritetaan parikeskusteluna, hinnat puolittuvat.

Opettajien täydennyskoulutus:

- 1. vuosi noin 750 000 euroa
- 2. vuosi noin 550 000 euroa
- 3. vuosi noin 550 000 euroa

Edut:

Osin samat kuin edellä esitettyssä vaihtoehdossa. Suullisen kielitaidon kurssi ja arviointi koskisi kaikkia opiskelijoita.

Rajoitukset:

Suullisen kielitaidon kurssin ja arvioinnin määrääminen pakolliseksi jo nykyisen opetussuunnitelman aikana saattaa aiheuttaa aikatauluongelmia.

Arvioidut kokonaiskustannukset yhteensä

- 1. vuosi noin 1 900 000 euroa
- 2. vuosi noin 1 700 000 euroa
- 3. vuosi noin 1 700 000 euroa

Seuraavat vuodet noin 1 200 000 euroa/vuosi

7 Työryhmän esitys

Työryhmä esittää, että lukiokoulutuksessa saavutettavan suullisen kielitaidon arviointi sisällytetään osaksi lukion opetussuunnitelmaa luvussa 6.4 kuvatun vaihtoehdon 1b mukaisesti:

Muutetaan nykyisten opetussuunnitelman perusteiden toinen A- ja B1-oppimäärien valtakunnallisista syventävistä kursseista suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan Opetushallituksen tuottamien kokeiden ja arviointikriteereiden avulla. Kurssin opettaja suorittaa suullisen kielitaidon arvioinnin kurssin aikana.

Kun opetussuunnitelman perusteita seuraavan kerran uudistetaan, määritellään jokin opiskelijalle pakollisten kielten oppimäärien pakollinen kurssi suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan. Tällöin myös jokin valinnaisten kielten oppimäärien kursseista määritellään suullisen kielitaidon kurssiksi, jonka yhteydessä suullinen kielitaito arvioidaan.

Lukiolain (629/1998) 17 §:n 2 momentin mukaan opintosuoritusten arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä on voimassa, mitä niistä asetuksella säädetään ja Opetushallitus määrää. Todistuksiin merkittävistä tiedoista päättää Opetushallitus. Säännös antaa toimivallan asetuksella säätää tarkemmin asiasta. Tällä hetkellä opiskelijan arvioinnista on säädetty lukioasetuksen 6 – 9 §:ssä. Niissä ei ole säädetty kielen opetuksen valtakunnallisista kokeista eikä Opetushallituksen toimivallasta päättää valtakunnallisten suullisten kielikokeiden toteutuksesta osana opiskelijan arviointia.

Esitetään säädettäväksi lukiolain 17 §:n 2 momentin perusteella uusi lukioasetuksen 6 §:n 4 momentti, jossa säädettäisiin suullisten kielikokeiden toimeenpanosta, arviointikriteereistä, ja niiden kielten oppimääristä, joissa kokeita järjestettäisiin sekä Opetushallituksen toimivallasta kokeiden laatimiseen. Opetushallitus päättäisi tarkemmin kokeiden sisällöistä, jakelusta ja arviointikriteereistä. Laadittavat kokeet olisivat maksuttomia koulutuksen järjestäjille. Jos kunnille aiheutuu lisäkustannuksia, ne otetaan huomioon peruspalveluohjelmassa.

Työryhmä perustelee esitystään seuraavasti:

- Suullisen kielitaidon merkitys on korostunut kaikilla elämän alueilla ja koulutuksen on myös siihen vastattava.

- Lukion opetussuunnitelma edellyttää suullisen kielitaidon opettamista ja arviointia.
- Kaikille yhdenmukainen arviointi tehostaa suullisen kielitaidon harjoittelua lukiossa.
- Kaikille yhdenmukainen koe edistää opiskelijoiden tasapuolista kohtelua.
- Suullisen kielitaidon arviointi esitetyllä tavalla voidaan toteuttaa kohtuullisen nopeasti.
- Esitetty malli antaa aikaa valmistautua seuraavissa opetussuunnitelman perusteissa kaikille opiskelijoille pakollisena käyttöönotettavaan kokeeseen (mm. opettajien täydennyskoulutus, opetuksen tukimateriaalit).

Toimenpiteiden aikataulu:

2007

Opetusministeriö huolehtii tarvittavista säännösmuutoksista.

Opetusministeriön ja Opetushallituksen tulossopimuksen 2006–2008 tarkistus.

Opetushallitus asettaa projektiryhmän opetussuunnitelman perusteiden muuttamista varten. Opetusministeriö huolehtii, että tähän tarkoitukseen suunnattu opetushenkilöstön täydennyskoulutus on vuonna 2008, 2009 ja 2010 opetustoimen henkilöstökoulutuksen painopisteitä.

2008

Opetussuunnitelman perusteiden tarkistus valmistuu, ja lausunnot pyydetään niin, että uudet perusteet voidaan vahvistaa vuoden loppuun mennessä.

Opetussuunnitelmien muutostyö käynnistyy kunnissa.

Opettajien täydennyskoulutus käynnistyy.

Kustantajat aloittavat oppimateriaalien tarkistuksen (jos tarpeen).

2009

Muutokset voimaan 1.8.2009 lukien.

Opettajien täydennyskoulutus jatkuu.

2010

Opettajien täydennyskoulutus jatkuu.

Lähteet

- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Modern Languages, Strasbourg: Council of Europe. Council for Cultural Co-operation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD Publishing.
- Hildén, R. 2000. Att tala bra, bättre och bäst. Suomenkielisten abiturienttien ruotsin kielen suullinen taito testisuoritusten valossa. Tutkimuksia 217. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Huhta, M. 1999. Language/Communication Skills in Industry and Business. Report for Prolang/Finland. National Board of Education.
- Huhta, M. 1997. The Dynamics of Language Training – from an Element of Cost to an Investment in Communication. Tutkimus 1. National Board of Education.
- Huttunen, I., Paakkunainen, R. & Pohjala, K. 1995. Suullisen kielitaidon opetus ja arviointi lukiossa. Lukion suullisen kielitaidon kokeilun loppuraportti. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 95/1995.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Määräys 33/011/2003. Opetushallitus.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994. Opetushallitus.
- Mäkelä, R. 2005. Oral exercises in English in the Finnish Senior Secondary School. Turun yliopiston julkaisuja sarja B osa 20. Turun yliopisto.
- Saleva, M. 1997. Now They're Talking. Testing Oral Proficiency in a Language Laboratory. University of Jyväskylä.
- Suullisen kielitaidon kehittämisen kokeilun väliraportit 1993. Julkaisematon raportti. Opetushallitus.
- Suullisen kielitaidon kokeen työryhmän (SUKO) julkaisematon raportti. 1989. Kouluhallitus.
- Takala, S. 1993. Suullinen kielitaito ja sen arviointi. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 77.
- Takala, S. 1977. Oppilaiden näkemyksiä kielten opiskelusta. Teoksessa S. Takala (toim.) Piirteitä vieraiden kielten opetuksesta. Jyväskylän yliopisto. Selosteita ja tiedotteita 333, 1–61.
- Yleisten kielitutkintojen perusteet 2001. Määräys 55/011/2001. Opetushallitus.
- Ylioppilastutkinnon kehittämistyöryhmän mietintö. Komiteamietintö 1993:25
- Yli-Renko, K. (toim.) 1992. Vieraiden kielten puheviestinnän kehittäminen lukion kielenopetuksessa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B:38.

- Yli-Renko, K. 1991. Suullisen kielitaidon oppiminen lukiossa: oppilaiden näkökulma.
Teoksessa K. Yli-Renko & L. Salo-Lee, Vieraiden kielten puheviestintä ja sen oppiminen lukiossa.
Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A, 147, 25–83.
- Yli-Renko, K. 1989. Suullinen kielitaito ja sen mittaaminen lukion päättövaiheessa.
Tutkimuksia 72. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Esimerkkejä eräiden muiden maiden lukiokoulutuksen päättötutkinnoista

Tiedot on saatu ko. maiden opetusministeriöille suunnatusta kyselystä ja kunkin maan kohdalla mainituista lähteistä.

Hollanti

Hollannissa toisen asteen koulutus muodostuu kahdesta koulutyyppistä: *Hoger algemeen voortgezet onderwijs* – HAVO (ylempi toisen asteen yleissivistävä koulutus) ja *Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs* – VWO (korkeakouluihin valmistava koulutus). Yhdessä ne muodostavat yleisen korkeakoulua edeltävän koulutuksen: HAVO on vaadittava koulutus ammattikorkeakoulutukseen ja VWO on yliopistoja edeltävä koulutus. Molemmissa aloitetaan opiskelut 12-vuotiaana; VWO kestää kuusi vuotta, HAVO viisi vuotta.

Valtakunnallisille kokeille on melko yksityiskohtaiset normit, joissa määritellään, mitä taitoja ja tietoja opiskelijalla tulee olla lukiokoulutuksensa lopussa. Nämä päättökokeen säädökset ohjaavat opetusta jonkin verran, mutta jättävät kuitenkin kouluille liikkumavaraa, jotta ne voivat toteuttaa tavoitteisiin pääsemistä haluamallaan tavalla.

Nykyään opiskelijat saavat valita päättökokeen ainevalikoimansa melko vapaasti: lukuisat eri yhdistelmät ovat mahdollisia. HAVO:n ja VWO:n neljänneltä vuosikursilta lähtien kaikkien opiskelijoiden tulee kuitenkin valita yksi seuraavista kokonaisuuksista: kulttuuri ja yhteiskunta, talous ja yhteiskunta, tiede ja terveys sekä tiede ja teknologia. Jokaiseen kokonaisuuteen kuuluu yhteinen osa, pakollinen erikoistumisosa sekä valinnainen osa.

Yhteisen osan aineita ovat: hollannin kieli ja kirjallisuus, englannin kieli ja kirjallisuus, VWO-tasolla saksa ja ranska, HAVO-tasolla yksi vieras nykykieli (useimmiten saksa tai ranska), liikunta sekä kolme eheyttävää oppiainekokonaisuutta. Nämä ovat seuraavilta alueilta: taide, historia ja yhteiskuntaoppi sekä fysiikka, kemia ja biologia. Nämä aineet ovat osa yhteistä osaa, jotta kaikki tutustuisivat jossakin määrin ko. aineisiin, riippumatta siitä, minkä profiilin ovat valinneet.

Pakolliseen erikoistumisosioon kuuluvat seuraavat aineet seuraavissa kokonaisuuksissa:

- kulttuuri ja yhteiskunta: yksi kieli, historia, soveltava matematiikka, taide, toinen vieras kieli tai filosofia (VWO) ja talous (HAVO)
- talous ja yhteiskunta: talous, soveltava matematiikka, maantiede ja historia
- tiede ja terveys: biologia, kemia, fysiikka ja matematiikka
- tiede ja teknologia: fysiikka, kemia ja matematiikka

Tämä osoittaa, että yhteisen osion aineiden lisäksi myös matematiikka on kaikille pakollista.

Kolmas osio voi olla mikä tahansa valinnainen aine.

VWO-tutkintoon kuuluu vähintään seitsemän ainetta, HAVO-tutkinnossa on vähintään kuusi. Molemmissa tutkinnoissa on pakollinen hollannin kieli ja kirjallisuus ja lisäksi joko englanti, saksa tai ranska. *Gymnasiumin* (VWO:n eräs koulumuoto) opiskelijoille on lisäksi pakollinen joko latinan tai kreikan kielen koe. Jäljelle jäävät kokeet voidaan valita seuraavista aineista: englanti, saksa, ranska, espanja, venäjä, friisin kieli, turkki, arabia, latina, kreikka, historia, maantiede, yhteiskuntaoppi, filosofia, soveltava matematiikka, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, yleinen taloustiede, yritystalous, musiikki, kuvataide, käsityö. Kolmesta viimeisestä aineesta vain yksi voidaan valita päättökokeeseen. Kokeita on mahdollista myös suorittaa enemmän kuin minimivaatimus edellyttää.

HAVO:n ja VWO:n päättökokeissa on kaksi osaa: koulututkinto-osa ja valtakunnalliset kokeet.

Koulukohtainen ja valtakunnallinen koe otettiin käyttöön, koska haluttiin luotettavampi arviointitapa. Vuoden mittaan tehtyjen kokeiden katsotaan antavan paremman kuvan opiskelijan taidoista kuin mitä yksi päättökoe antaa. Näin koulut voivat myös testata tietoja ja taitoja tavalla, joka heidän koulutyypilleen sopii. Lisäksi koulukohtaisten kokeiden katsotaan antavan paremmat mahdollisuudet testata opiskelijoiden taitoja (esim. tietotekniset taidot tai pienen tutkielman tekeminen).

Koulun tutkinnon jokaisen aineen kokeet tehdään ja arvioidaan kouluissa. Ne suoritetaan viimeisen vuoden aikana ja ne koostuvat suullisista ja/tai kirjallisista kokeista joka aineessa. Näitä kokeita on yleensä kolme ja ne on hajautettu viimeisen vuoden ajalle. Opiskelijalle ilmoitetaan koulututkinnon arvosana ennen valtakunnallisiin kokeisiin osallistumista. Koulun tutkinto-osioon kuuluvat kokeet, joissa on avoimia ja suljettuja kysymyksiä, käytännön tehtävät, taito-osio ja projektityö.

Useimmissa aineissa 60 % testataan kokeilla, loput käytännön töillä. Valtakunnallisen kokeen ja koulun tutkinnon arvosanat muodostavat kumpikin puolet lopullisesta kokonaisarvosanasta. Osa käytännön tehtävistä arvioidaan numeroin. Taito-osion tehtäviä arvioidaan yleensä hyväksytty/hylätty -merkinnällä.

Koulun tutkinnon kokeet laatii ja vastaukset arvioi opiskelijan oma opettaja; tämä on osa opettajan työnkuvaa. Valtakunnallinen koe on sama kaikille; arvioinnin tekee toisen koulun opettaja. Molemmissa tapauksissa oppiaineille asetetut tavoitteet testataan loppukokeissa.

HAVO:n ja VWO:n valtakunnalliset kokeet ovat samat kaikissa kouluissa ja ne myös pidetään samanaikaisesti.

Valtakunnalliset kokeet valmistaa CITO lukio-opettajien avustuksella. CITO on yksi maailman suurimmista testaus- ja arviointiyrityksistä, joka myy tuotteitaan oppilaitoksille ja yrityksille. Sen tuotekehittely perustuu tieto- ja viestintätekniikan kehitykselle ja psykometriselle tutkimukselle. Kysymysten lopullisen määrittelyn tekee erityinen komissio (Central Commission for Exam Questions – CEVO), joka työskentelee opetusministeriön alaisena. Tähän komissioon kuuluu opettajia sekä toisen asteen että korkeamman asteen koulutuksesta.

Vuosittain noin 200 000 kokeilasta suorittaa valtakunnalliset kokeet. Kokeet voivat olla perinteisiä paperiversioita tai tietokonepohjaisia. CITO valmistaa myös koulun tutkinto-osion kokeita. Vaikka koulut saavatkin itse tehdä koulututkinnon kokeet, ovat CITO:n kokeet silti kysytyjä. Suulliset kielikokeet ovat osa koulun tutkinto-osiota.

Koulut saavat itse päättää suullisen kielikokeen järjestelyistä: koulusta riippuen yksi tai

kaksi oppilasta testataan kerrallaan. Koulut myös arvioivat ja korjaavat kokeet itse. Yleensä oppilaan oma opettaja on arvioija, usein mukana on myös nauhuri, kollega tai molemmat. Opettajat saavat tueksi koekohtaiset arviointiohjeet.

Loppuarvosana muodostuu koulun tutkinnon ja valtakunnallisen tutkinnon arvosanasta jokaisessa aineessa. Arvosanat ovat 1 (välttävä) – 10 (erinomainen). Päättökokeen läpäisee kun saa arvosanan 6. Kokeen läpäisevät opiskelijat saavat valtakunnallisen HAVO- tai VWO-tutkintotodistuksen.

VWO-todistus oikeuttaa yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintoihin. HAVO-pätevyydellä voi hakeutua ammattikorkeakouluihin ja lisäksi VWO:n viidennelle vuosikurssille tai toisen asteen ammatilliseen koulutukseen.

Lähteet

www.cito.nl

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

<http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,439,3131,3639>

www.mszs.si/exam/nliss.html

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa oppivelvollisuuden jälkeistä koulutusta tarjoavat lukiot, ammattiopistot ja ammatilukiot. Lukiot (*secondary school ja sixth form college*) tarjoavat yleissivistävää koulutusta ja ammattiopistot (*further education college*) pääosin ammatillista koulutusta, kun taas ammatilukiot (*tertiary college*) tarjoavat yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen yhdistelmäopintoja.

Toisella asteella ei ole pakollisia aineita. Opiskelijat valitsevat oppilaitoksen tarjonnasta haluamansa koulutusohjelman sen mukaan, mihin tutkintoon tähtäävät. Opetussuunnitelmista ja niiden sisällöstä päättävä taho vaihtelee valitun (jatkokoulu, ammattiopisto jne.) koulutusohjelman mukaan. Virallisia oppikirjoja ei ole ja opettajat voivat päättää itsenäisesti sovivista opetusmenetelmistä.

Oppivelvollisuuden jälkeisessä koulutuksessa on tarjolla lukuisia tutkintoja. Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa tavallisimpia ovat yleissivistävän ylemmän toisen asteen koulutuksen päättötutkinto (*General Certificate of Education Advanced Level, GCE A-level*), yleiset valtakunnalliset ammatilliset tutkinnot ja valtakunnalliset näyttötutkinnot. Arviointimuodot vaihtelevat tutkinnon ja tutkintoja myöntävän tahon mukaan, mutta niihin voi sisältyä kirjallisia ja suullisia kokeita tai jatkuvaa arviointia.

GCE A-level on kahden vuoden koulutusohjelma, jonka voi suorittaa *General Certificate Secondary Level - GCSE*-tutkinnon jälkeen. GCSE-päättökoe tehdään 16-vuotiaana ja A-level 18-vuotiaana. A-leveliä pidetään yhtenä pääreittinä korkea-asteen opintoihin ja työelämään. A-levelit ovat yhden aineen loppukokeita, joita voi suorittaa haluamansa määrän millä tahansa yhdistelmällä.

Vuoden 2000 opetussuunnitelmamuutos jakoi A-levelit kahteen osaan: *Advanced Subsidiary* – AS ja A2-kokeet. AS suoritetaan yleensä lukion ensimmäisenä vuotena ja A2 lukion toisena vuotena.

A-level -kurssit arvioidaan arvosanoilla A–E. Kursseja tarjotaan nykyään kahdessa muodossa: lineaarisessa ja modulaarisessa.

Perinteinen lineaarinen A-level arvioidaan kaksivuotisen ohjelman päätteeksi loppukokeilla.

Modulaarinen A-level kasvattaa suosiotaan ja tässä muodossa on yhä laajempi ainevali-

koima. Noin puolet vuonna 1998 suoritetuista *A-levelleistä* oli modulaarisia. Modulaariset kurssit jakavat opinnot erillisiin opintojaksoihin, joita arvioidaan kurssin kuluessa.

Opiskelijat päättävät itse, kuinka monta ainetta he haluavat *A-leveliin* opiskella. Useimmat opiskelevat kolmea *A-level* -ainetta, toiset kahta tai neljää. Korkeakoulun pääsyaatimukset yleensä vaikuttavat tähän valikoimaan. *A-levelissä* vaaditaan yksilöllisempää, syvempää perehtymistä kuin GCSE:ssä ja ne painottavat enemmän perinteisiä opiskelutaitoja ja esitelmää.

Vieraita kieliä opiskelevien lukumäärä on Isossa-Britanniassa pieni: 18-vuotiaista vain noin 10–20 % opiskelee vierasta kieltä, useimmiten nämä suorittavat myös *A-levelin* kielessä.

Kokeita järjestää Englannissa kolme eri tutkintotahoa, jotka noudattavat *Qualifications and Curriculum Authorityn* määrittelemiä kriteerejä. Nämä tahot ovat *Assessment & Qualifications Alliance (AQA)*, *Edexcel Foundation* ja *Oxford Cambridge and RSA Examinations*.

Vieraan kielen *A-level* -koe sisältää myös pakollisen suullisen osan, jonka arvioi joko ulkopuolinen arvioija koetilanteessa tai nauhalta.

Kaikki keskeiset korkea-asteen oppilaitokset ovat itsehallinnollisia ja päättävät itse omista valintaperiaatteistaan ja pääsyaatimuksistaan. Useimmiten hakijoilta kuitenkin edellytetään yleissivistävää ylemmän toisen asteen koulutuksen päättötutkintoa (*A-level*), yleistä valtakunnallista ammatillista tutkintoa tai vastaavaa tutkintoa.

Lähteet

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

www.mszs.si/exam/ukdes.html

<http://en.wikipedia.org/wiki/A-Levels>

Itävalta

Oppivelvollisuus alkaa Itävallassa kuusivuotiaana ja kestää yhdeksän vuotta. Oppivelvollisuuden loppuunsaattaminen edellyttää tavallisesti vuoden verran opintoja ylemmällä toisella asteella.

Yhdeksännellä luokalla valitaan yksi useista joko yleissivistävän tai teknillis-ammattillisen puolen koulutusohjelmista. Siirtyminen tälle asteelle perustuu opintomenestykseen. Toisen asteen jälkeisten teknillisten ja ammatillisten koulutusohjelmien pääsyaatimuksena on ylemmän toisen asteen päättötutkinnon suorittaminen.

Ylemmän toisen asteen koulutusohjelmia ovat mm. *Allgemeinbildende höhere Schule* -AHS (jatkokoulu – yläaste), *Polytechnische Schule* (ammattilliseen koulutukseen valmentava vuosi), *Berufsbildende mittlere Schule* (keskiasteen ammattikoulu), *Berufsbildende höhere Schule* – BHS (korkeampi ammattikoulu) ja *Bildungsanstalten für Kindergartenpädagogik/Sozialpädagogik* (lastentarhanopettaja- ja sosiaalipedagogiikan oppilaitokset). Viisivuotuisissa koulutusohjelmissa opiskelevat voivat osallistua päättö- ja diplomitutkintoon, jossa on kirjallinen ja suullinen osio. AHS-tason päättötutkinto on nimeltään *Reifeprüfung*, BHS-tasolla *Reife- und Diplomprüfung*. Yleisesti näistä voidaan käyttää nimitystä *Matura*. Tutkinnon suorittaminen antaa yleisen kelpoisuuden hakeutua korkea-asteen opintoihin ja mahdollisuuden siirtyä välittömästi työmarkkinoille keskitason johtotehtäviin. *Maturan* läpäistyään opiskelijalla on siis mahdollisuus hakeutua kaikkiin toisen asteen jälkeisiin oppilaitoksiin, riippumatta siitä mitä arvosanoja hän on päättötutkinnossa saanut.

Opetussuunnitelma riippuu valitusta koulutusohjelmasta, pakollisia aineita ovat

kuitenkin saksa, matematiikka ja yksi vieras nykykieli.

Allgemeinbildende höhere Schule – AHS (yleissivistävä jatkokoulu) koostuu nelivuotisesta alemmasta asteesta (Unterstufe – 10–14-vuotiaana) ja neljävuotisesta ylemmästä asteesta (Oberstufe 14–18-vuotiaana), joka päättyy loppututkintoon (Reifeprüfung). AHS:n ylemmällä tasolla on tarjolla kolme ainekokonaisuutta:

- "humanistiset" aineet, maantiede ja äidinkieli
- vieraat kielet (mukaan lukien latina)
- matematiikka ja tiedeaineet

Kokonaisuudet vaihtelevat eri koulujen painotuksissa.

AHS:ssa on yhteensä seitsemän loppukoetta: neljä kirjallista koetta ja kolme suullista koetta tai päinvastoin (riippuen kokelaan valinnasta). Suullisissa kokeissa on kaksi kysymystä: toinen yleisempi, toinen erikoistietämystä vaativa:

- viimeisen vuoden lopussa opettajan tulee ilmoittaa oppilaalle pääaiheet (joita on opetussuunnitelman mukaisesti käsitelty toisella asteella). Loppukokeiden aikaan opiskelija valitsee yhden tällaisista kysymyksistä ("Kernfrage": yleisesitys)
- lisäksi oppilas ja opettaja sopivat yhdestä aiheesta, johon opiskelija erikoistuu. Kokeessa on kaksi tähän aiheeseen liittyvää kysymystä, joista kokelas valitsee toisen.

Molempiin kysymyksiin tulee vastata hyväksytysti suullisen kokeen läpäisemiseksi.

AHS:ssa pakollisia kirjallisia kokeita ovat saksa, matematiikka ja yksi vieras kieli. Lisäksi suoritetaan yksi suullinen kielikoe jossakin nykykielessä.

Vieras kieli voi olla myös jonkin toisen aineen opiskelukielenä joko tietyissä osissa/tehtävissä tai koko kokeessa (tästä sovitaan opiskelijan ja opettajan kesken ennen koetta).

Itävallan *Matura* koostuu kahdesta osasta: viimeisen vuoden arvosanoista sekä *Maturan* arvosanoista. Viimeisen vuoden arvosanoja ei oteta huomioon *Matura*-kokeiden arvioinnissa.

Itävallan ylioppilastutkinto on koulukohtainen, jossa on valtakunnallisia elementtejä lähinnä tarkastajan ominaisuudessa. Kirjalliset kokeet tekee opettaja. Ne hyväksytetään alueellisella kouluviranomaisella (käytännössä tarkastaja), joka voi myös hylätä kysymykset. Kokeet korjaa opettaja, joka ehdottaa arvosanaa. Tämän jälkeen kokeet lähetetään loppukokeesta vastaavalle puheenjohtajalle (koulujen tarkastaja tai rehtori) tarkistettavaksi, joka yleensä konsultoi vielä asiantuntijoita. Arvosanasta päätetään kokouksessa, jossa on puheenjohtaja ja opettajia.

Suullinen koe on julkinen koe, jota valvoo puheenjohtaja ja koulun rehtori. Puheenjohtaja voi puuttua kokeeseen ja esittää myös itse kysymyksiä. Päivän päätteeksi kokeen pitäjät kokoontuvat miettimään arvosanaa.

Päättökokeet järjestetään yleensä touko-kesäkuussa: kirjallisten ja suullisten kokeiden välillä on kolme viikkoa. Viimeiseltä vuodelta annetaan arvosanat ennen kirjallisia kokeita.

Opettajat, jotka toimivat kokeen kuulustelijoina, saavat ylimääräistä palkkaa koetta valmentavista tunteista sekä kokelaista ja kokeiden määrästä. Tähän on Itävallassa erillinen laki (*Prüfungstaxengesetz*). Esimerkiksi suullisen kokeen kuulustelijalle maksettiin vuonna 1999 25 euroa/kokelas.

Lähteet

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

www.mszs.si/exam/auiss.html

www.mszs.si/exam/auqa.html

www.bmbwk.gv.at

Norja

Norjassa kaikilla peruskoulun päättävillä on mahdollisuus siirtyä toisen asteen koulutukseen. Sama oppilaitos (*Videregående skole*) tarjoaa yleissivistäviä, akateemisia ja ammatillisia opintoja.

Opetusministeriö määrittelee antamiensa opetussuunnitelman perusteiden kautta ylemmän toisen asteen opetussuunnitelmat viidelletoista yleissivistävän tai ammatillisen koulutuksen opintoalalle. Yhteiset aineet ovat norjan kieli, uskonto, vieraat kielet, yhteiskuntaoppi, maantiede, historia, luonnontieteet, matematiikka ja liikunta. Kukin opintoala koostuu perusvuodesta ja kahdesta erikoistumisvuodesta.

Arviointi perustuu jatkuvaan arviointiin ja lukuvuoden lopussa järjestettäviin kokeisiin. Kokeet laatii ja arvostelee yleensä ulkopuolinen taho. Opinnoissa eteneminen riippuu opintomenestyksestä. Koulut myöntävät korkea-asteen koulutukseen johtavien koulutusohjelmien päättötodistukset.

Päättökokeet järjestää tutkintolautakunta ja ulkopuoliset opettajat arvioivat kokeet. Suullista kielitaitoa ei kaikilta arvioida. Lautakunta päättää, ketkä arvioidaan minäkin vuonna ja ilmoittaa koululle niiden opiskelijoiden nimet.

Suullisen kielitaidon testaus toteutetaan koulujen ja *Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus, Eksamenssekretariatet* (SUE) jatkuvana yhteistyöprosessina niin, että SUE vastaa tehtävien laadinnasta, kokeissa käytettävän tausta- ja lähdemateriaalin tarkistamisesta, kuunneltavan aineiston pituudesta ja kuuntelukerroista päättämisestä, tentaattorien kanssa käytävien keskustelujen pituuden määrittämisestä jne. Lisäksi SUE:n vastuulla on kokeiden arviointimittareiden ja käytäntöjen laatiminen sekä jatkuva kehittäminen kentältä saatavan palautteen mukaan.

Suullisen kielitaidon kokeen voi suorittaa englannissa ja vaihtoehtoisissa B- ja C-kielissä (suomi, ranska, italia, japani, venäjä, espanja, saksa ja saame).

Arviointikriteerit laaditaan opetussuunnitelman pohjalta, jotka sensori ottaa huomioon määritellessään vaadittavaa kielitaidon tasoa kunkin kielen ominaispiirteiden ja vaativuuden mukaan (A-, B- vai C-kieli).

Arvioijina toimivat sensorit, jotka ovat pääasiassa opettajia. Paikalla on lisäksi tentaattori, jonka kanssa sensorin on pystyttävä keskustelemaan ja neuvottelemaan mahdollisissa ristiriitatilanteissa arvostelussa.

Lähteet

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

Prover Evaluering Undervisning – Fremmedsprog 2001. Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 9-2001 Grundskolen. Undervisningsministeriet, 2001.

Ruotsi

Kaikki toisen asteen koulutusohjelmat järjestetään lukiokouluissa (*gymnasieskola*). Peruskoulun päättötodistus antaa opiskelijoille kelpoisuuden hakeutua lukiokouluun. Osallistuminen johonkin 16 valtakunnallisesta koulutusohjelmasta edellyttää hyväksyttyä arvosanaa vähintään ruotsin ja englannin kielissä sekä matematiikassa.

Opettajat ja oppilaitokset toimivat valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden rajoissa. Opiskelijat valitsevat jonkin 16 koulutusohjelmasta, joista 14 on ammatillisesti suuntautunutta. Kaikki 16 koulutusohjelmaa ovat kestoltaan kolmevuotisia, antavat yleisivistävän koulutuksen ja yleisen kelpoisuuden korkea-asteen opintoihin. Yhteisiä aineita ovat ruotsi, englanti, matematiikka, uskonto, yhteiskuntaoppi, luonnontieteet, liikunta ja terveystieto sekä taideaineet. Yhteisten aineiden lisäksi opiskellaan koulutusohjelmaan kuuluvia muita aineita.

Opiskelijoita arvioidaan kunkin kurssin suorittamisesta annetuin arvosanoin. Joissakin aineissa (englanti, matematiikka, ruotsi) on laadittu valtakunnallisia kokeita. Päättötutkintoa ei ole, mutta lukiokoulun suorittaneet saavat päättötodistuksen.

Opetushallitusta vastaava virasto, *Skolverket*, on yhdessä yliopistojen kanssa vastuussa valtakunnallisista kokeista. Valtakunnallisia kokeita pidetään kerran lukukaudessa ja niihin osallistuvat kaikki oppilaat. Valtakunnallinen tutkintolautakunta vastaa kokeiden järjestelystä ja ne pidetään kouluissa yhteisten ohjeiden mukaisesti. Yliopistot kehittävät ja analysoivat kokeita; vieraiden kielten kokeista vastaa Göteborgin yliopisto.

Englannin valtakunnallinen A-koe on pakollinen jokaisessa koulutusohjelmassa. Englannin B-koe on pakollinen esteettisen, luonnontieteellisen, yhteiskuntatieteellisen ja teknisen alan koulutusohjelmissa. A-kokeen suorittaa vuosittain noin 90 000 opiskelijaa. Englannin B-kokeen, joka on siis tarkoitettu akateemisesti suuntautuneille oppilaille, suorittaa noin 65 000 opiskelijaa vuodessa. Koe koostuu kuullun ja luetun ymmärtämisestä, kirjallisesta tuottamistehtävästä ja suullisen kielitaidon osasta. Suullisen kielitaidon koe voi olla kolmiosainen ja se toteutetaan parikeskusteluna; kokeiden nauhoittamista ja kaksoisarviointia suositellaan, mutta se ei ole pakollista.

Valtakunnallinen koe ei mittaa kaikkia lukiossa opittuja asioita, minkä vuoksi sitä ei voida käyttää lukion päättötutkintona eikä lukion loppuarviointi voi perustua pelkästään siihen. Valtakunnalliset kokeet on pakko järjestää, mutta ne toimivat lähinnä suuntaa antavina. Opettajat ovat viime kädessä vastuussa kokonaisarviosta ja päättöarvosanasta.

Korkea-asteen hakijoiden tulee täyttää yleiset kelpoisuusvaatimukset, jotka ovat samat kaikkiin koulutusohjelmiin ja kaikille kursseille. Heillä voi olla joko lukion valtakunnallisen koulutusohjelman päättötodistus (vähintään 90 % hyväksyttyjä arvosanoja) tai työkokemusta. Useimmilla kursseilla ja koulutusohjelmilla on myös aine- tai kurssikohtaisia erityisvaatimuksia.

Lähteet

www.skolverket.se

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

www.mszs.si/exam/swdes.html

Tanska

Tanskassa lukio (*gymnasium*) on kolmivuotinen teoriapainotteinen koulutusohjelma, joka suoritetaan kansakoulun (*folkeskole*) yhdeksannen vuoden jälkeen. Kansakoulun kymmenennen vuoden jälkeen voi suorittaa myös kaksivuotisen yleissivistävän koulutusohjelman (*Kursus till Höjere Forberedelseseksamen, HF*), joka valmistaa korkea-asteen koulutukseen. Lukioon pääsy riippuu sekä kansakoulun päättötodistuksesta että opetushenkilöstön suosituksesta.

Opetusministeriö antaa lukiota ja HF-tutkintoa koskevat määräykset, mutta opettajat päättävät oppikirjoista ja opetusmenetelmistä. Lukioissa on valittavana kieli- tai matemaattinen linja.

Lukion ylioppilastutkintoon (*studenterexamen*) sisältyy kymmenen ainetta, joista kolme voi suorittaa jo ensimmäisen tai toisen vuoden jälkeen. Opetusministeriö laatii kirjalliset kokeet, jotka ministeriön asettamat ulkopuoliset tarkastajat arvostelevat. Tutkinnon läpäisseet kokelaat saavat ylioppilastutkintotodistuksen, johon on kirjattu kunkin aineen arvosanat sekä lukuvuoden koulutyöstä annetut arvosanat.

Vieraiden kielten kokeet voidaan suorittaa A- tai B-tasolla. Koe koostuu sekä suullisesta että kirjallisesta osiosta.

Suullinen koe kestää 30 minuuttia ja myös valmistautumiseen on aikaa 30 minuuttia. Koe on kolmiosainen:

- 1 ennestään tuntemattoman tekstin käsittely
- 2 tutun tekstin käsittely
- 3 esitelmä jostain opiskellusta aiheesta

Kokeessa käsitellään ensin ennestään tuntematon teksti niin, että kokelas tekee siitä referaatin tanskaksi ja erikseen merkitty osa käännetään tanskaksi. Kyseinen osa testaa luetun ymmärtämistä. Seuraavaksi kokelas keskusteleekin tutusta tekstistä tentaattorin kanssa kohdekielellä. Valmistautuessaan kokeeseen kokelaalla on ollut apuna valmistelevia, tekstiin liittyviä kysymyksiä. Itse koetilanteessa esitetyt kysymykset eivät kuitenkaan ole välttämättä samoja. Lopuksi kokelas pitää noin viiden minuutin mittaisen esitelmän projektista, jonka hän on tehnyt johonkin oppiaineeseen. Kyseisessä tehtävässä sisältö ei ole tärkeä vaan esitystapa.

Suullinen koe on julkinen, mutta opetusministeriön nimittämät tentaattori ja sensori suorittavat arvioinnin keskenään. Arviointi perustuu kokonaisuuteen, joten A- ja B-tason arvioinnit ovat vaatimustasoltaan erilaiset.

Korkea-asteen koulutukseen ei Tanskassa opiskelijoita valikoida; ainoastaan lääketieteeseen ja kasvatustieteen aloilla on rajoitettu sisäänpääsy. Yliopiston tai ei-yliopistollista koulutusta tarjoavan oppilaitoksen pääsyvaatimuksena on ylioppilastutkinto, HF-tutkinto tai ylempien ammatillisten koulutusohjelmien päättötutkinto.

Lähteet

<http://eng.uvm.dk>

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

Unkari

Unkarissa lukion päättökokeissa on tapahtunut muutoksia viimeisten vuosien aikana. Uudistukset käynnistyivät 1996 ja vuonna 2003 opetusministeriö julkaisi tutkintoon yksityiskohtaiset vaatimukset ja koekohtaiset ohjeet 22 oppiaineesta, vieraat kielet mukaan lukien.

Toisen asteen koulutusta tarjoavat lukiot, ammatilliset keskikoulut, ammattikoulut ja oppisopimuskoulut. Useimmissa lukioissa järjestetään pääsykoe.

Ylemmän toisen asteen opetussuunnitelman rakenne (yleissivistävien ja ammattiaineiden määrä ja jakauma) vaihtelee oppilaitosmuodon mukaan. Opettajat voivat vapaasti käyttää valitsemiaan opetusmenetelmiä ja oppikirjoja opetusministeriön hyväksymästä luettelosta.

Lukion ja ammatillisen keskikoulun ylemmän toisen asteen koulutusohjelmien päätteeksi opiskelijat osallistuvat valtakunnalliseen päättötutkintoon. Päättötutkintotodistus on pääsyvaatimus korkea-asteen opintoihin.

Lukion päättötutkinto koostuu pakollisista ja valinnaisista aineista ja sen voi suorittaa joko perustason tai vaativamman tason kokeina. Opiskelijoiden on suoritettava viisi koetta: neljä pakollisen aineen koetta ja vähintään yksi valinnainen aine. Kokeessa on sekä kirjallinen että suullinen osio.

Pakolliset aineet ovat: unkarin kieli ja kirjallisuus, historia, matematiikka, vieras kieli sekä yksi valinnainen aine.

Vieraiden kielten yksityiskohtaiset vaatimukset ovat samat kaikille kielille ja koekohtaiset ohjeet sisältävät yhtenäisen mallin osioista, ajoituksesta ja painotuksesta. Tehtävien lukumäärä, tehtävätyypit ja tehtävien pituus kuitenkin vaihtelevat ja arvosteluasteikot käyttävät eri luokituksia, vaikka kyseessä onkin ”yhtenäinen” malli. Kielten kokeiden tason tulisi vastata eurooppalaisen viitekehyksen mukaan taitotasoa A2 ja B1 keskitasolla ja B2 vaativammalla tasolla.

Keskitason koe on yleensä koulukohtainen, jossa kirjalliset kokeet laaditaan valtakunnallisella tasolla, mutta arvioinnin tekee opettaja. Kaksoisarviointia ei ole. Keskitasolla suullisen kielikokeen suunnittelee, pitää ja arvioi oppilaan oma opettaja valtakunnallisten asteikkojen mukaan.

Vaativamman tason kokeista huolehtivat ulkopuoliset, koulutetut arvioijat. Tuottamistehtäville suoritetaan kaksoisarviointi ja kaikki tehtävät laaditaan valtakunnallisella tasolla. Vaikka vaativamman tason koe onkin valinnainen, varsin ison oppilasmäärän odotetaan suorittavan sen, koska vuodesta 2005 alkaen lukion päättökoe toimii myös yliopistojen pääsykokeina. Yliopistojen kielten laitokset edellyttävät näin ollen todistusta lukion vaativamman tason kokeesta.

Lähteet

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

www.examsreform.hu/Media/Article07.pdf

Viro

Lukiot ja ammattioppilaitokset valitsevat opiskelijat oppivelvollisuuskoulutuksen päättötodistuksen perusteella. Opiskelijat voivat hakea haluamaansa oppilaitokseen.

Lukiot laativat omat opetussuunnitelmansa valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Pakollisten aineiden osuus opetussuunnitelman sisällöstä on noin 70 prosenttia.

Suorittaakseen lukiokoulutuksen opiskelijoiden on läpäistävä viisi päättökoetta (*gümnaasiumi lõpueksamid*). Näistä kolmen tulee olla valtakunnallisia kokeita (*riigieksam*), joista yksi (äidinkieli) on pakollinen ja kaksi muuta opiskelijoiden aineluettelosta valitsemia (vieras kieli, matematiikka, historia, biologia, kemia, fysiikka). Kaksi vapaaehtoista koetta voivat olla koulukohtaisia. Tämän tutkinnon suorittaneet opiskelijat saavat lukion päättötodistuksen ja valtakunnallisen tutkintotodistuksen.

Valtakunnalliset kokeet laatii ja arvostelee valtakunnallinen tutkintokeskus (*Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus – REKK*).

Kaikki kielten kokeet (englanti, ranska, saksa, venäjä) koostuvat viidestä osasta: luetun ja kuullun ymmärtäminen, rakenteet, kirjoitustehtävä ja suullinen osa. Kaikille kielten kokeeseen osallistuville myös suullinen osa on pakollinen. Kirjallinen koe kestää noin 110 minuuttia, suullinen koe noin 10 minuuttia. Suullinen koe voidaan suorittaa sekä A- että B-tasoilla.

Kaikki loppukokeessa tarvittava materiaali valmistetaan etukäteen *Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses* (REKK) ja kokeen arvostelee REKK:n päättökoekomissio. Suullisen kokeen arvostelussa otetaan huomioon neljä näkökohtaa: esiintyminen ja interaktiivisuus, asian esittäminen, kielioppi sekä ääntäminen ja intonaatio. Suullisen kokeen pitää opiskelijan oma opettaja, mutta ulkopuolinen arvioi suorituksen.

Koulukohtaiset kokeet ovat suullisia tai kirjallisia kokeita opettajista muodostetun lautakunnan edessä, jossa pääarvioijana on opiskelijan oma opettaja. Koulun opettajat valmistelevat kysymykset, ja ne pohjautuvat opetusministeriön sääntöihin.

Päättötodistuksessa on kaikki koetulokset 100 pisteen asteikolla. Vieraista kielistä kokeilas saa kaksi arvosanaa: yleisarvosanan ja suullisen kokeen arvosanan.

Yleiset korkea-asteen koulutuksen pääsyehdot asettaa opetusministeriö. Opiskelijoilta edellytetään lukion päättötodistusta, ammatillista koulutusta tai toisen asteen jälkeistä teknillistä koulutusta ja valtakunnallisten tutkintojen suorittamista. Korkea-asteen oppilaitoksilla voi olla erilaisia pääsyvaatimuksia, joiden muodosta ja sisällöstä kukin oppilaitos päättää itse.

Lähteet

www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

www.mszs.si/exam/esiss.html

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-212-8

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi